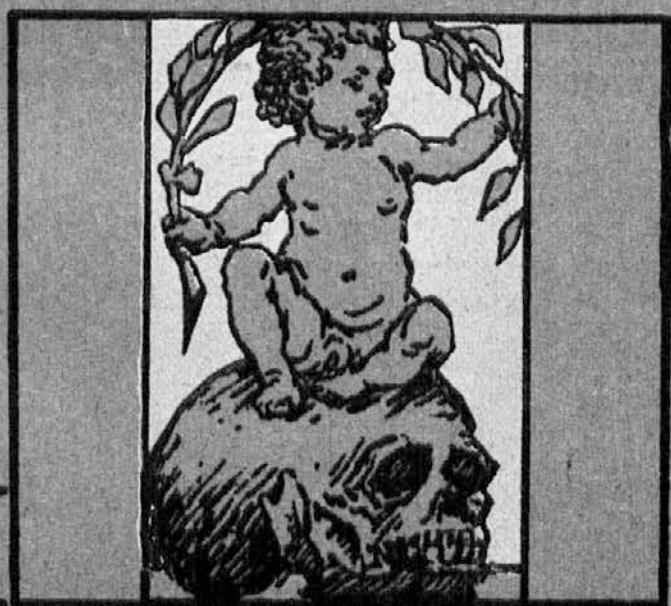

OMILA DINA

IX

5/6

GLASILONAPOD
NOPADIKALNE
GA DIJASTVA

VSEBINA 5. 6. ŠT.: NAŠI DNEVI. — BODOČA GENERACIJA. — MASKE IN PROFILI, XII. A. OGRIS: JIRI KARASEK ZE LVOVIC. — W. Tuckermann: Bedingt die deutschslawische Sprachgrenze eine kulturgeographische Scheidung? — Časopis za obmeine Slovence. — Südmarkino delo. — Podporno društvo na Dunaju. — Ilustrovani Tednik. — Polemika. — Obrambni vestnik. Slovensko dijaštvo. — Srednješolski vestnik. — Dijaško-socialni vestnik. — Književnost in umetnost. — Šolstvo. — Razno.

V zadnji številki „Omladine“ smo priložili položnice vsem, ki so dolžni še lansko naročnino. Opozarjamo vse p. t. naročnike, ki se do konca tega meseca ne bodo zmenili za opomin, da jih bomo prihodnji mesec sodnijsko tirjali, s čemer si nakopljejo zelo nepotrebne stroške!

UPRAVNIŠTVO.

OMLADINA STANE LETNO 4 K, ZA UČITELJSTVO 3 K, ZA DIJAKE 2 K; POSAMEZNE ŠTEVILKE 50 VIN. — ODGOVORNO UREDNIŠTVO IN UPRAVNIŠTVO JE NA KRALJ. VINOGRADIH. — VSI UREDNIŠKI PRISPEVKI IN UREDNIŠTVA SE TIKAJOČE STVARI NAJ SE POŠILJAJO NA NASLOV: »OMLADINA«, KRAL. VINOHRADY, BRANDLOVA 34. — ODPRTE REKLAMACIJE Z OZNAČBO »REKLAMACIJA« SO POSTNINE PROSTE. — IZDAJA IN OBLASTVU ODGOVOREN JE A. OGRIS. — TISK, DR. E. GRÉGR A SYN. — PONATIS DOVOLJEN LE Z NAVEDBO VIRÁ.

NAŠI DNEVI.

Hitro menjajoči se strujini pristaši, gibanje, ki je nastalo po lanskem II. zaupnem sestanku in potreba, sestaviti po desetih letih struje narodno-radikalni program v eno celoto, nas je vedlo k sklepu, sklicati

IV. narodno-radikalni shod

v dneh 13. in 14. septembra v Ljubljano s sledečim vzporedom: Ivan Sajovic: *Pomen in bistvo narodnosti*. — Albin Ogris: *Narodni radikalizem in verstvo*. — Lavo Čermelj: *Vseučiliščno vprašanje*. — I. Zorman: *Organizacija*. — *Danešnje gmotno stanje slovenskega visokošolca*. Opozarjamo vse tovariše, da je njihova dolžnost udeležiti se shoda, ki bo važnega pomena za nadaljni razvoj struje. — 14. septembra se vrši občni zbor »Prosvete«. 15. septembra pa je otvoritev

I. obrambne razstave.

Tudi ta prireditev je tolike važnosti za nadaljne delo na narodno-obrambnem polju, da se mora prepričati vsak tovariš na lastne oči, kako je današnji položaj slovenske stvari. Razstava pokaže naše slabosti in nedostatke v pojmovanju obrambnega dela, udejstvovanje in prodiranje pangermanistične ideje na naših mejah, naše propadanje na severu, krivični šolski sistem, posledice izseljevanja, pomen zopetne priboritve mest na slovenskem ozemlju, itd. Razstava bo obenem dobra priprava za prihodnje leto, ko poseti Ljubljano o priliki sokolskega zleta na stotine tujcev, ki jim bomo pač morali predočiti kulturno in gmotno stanje Slovencev. —

Dne 15. in 16. septembra se pa vrši shod naprednih abiturientov, ki bo omogočil jasno sliko o najmlajšem, na visoke šole stopajočem, naprednem naraščaju.

Tovariši! Prihitite polnoštevilno v Ljubljano in z obilno udeležbo manifestirajte za ideje narodno-radikalne struje! Naši dnevi morajo biti ogledalo naše jakosti in naše zmožnosti!

Iz naroda za narod!

**Predsedstvo eksekutive
narodno-radikalnega dijaštva.**

BODOČA GENERACIJA.

(Francoska enketa o moderni mladini.)

Zelo malo je ljudij, kateri bi se ne zanimali za prihodnjo generacijo in prorokovali iz njenih idealov nadaljni razvoj svojega naroda in obče-človeške kulture. Vsakomur je znano, da je pri Francozu radovednost bolj razvita, ko drugod. Zato se nam ni čuditi, da so Francozi napravili v tekočem letu že štiri enquete o sedANJI mladini. Zanimanje za te enquete, ki so jih objavile »La Revue Hebdomadaire«, »L'Opinion«, »Revue des Français« in »Le Temps« je bilo, kolikor sodimo iz vsega evropskega časopisja, zelo veliko in zato mislimo, da ne bo odveč, ako podamo našim čitalkam in čitalcem kratek resumé zanimivih podatkov, ki pohajajo od zelo uglednih pedagogov, politikov, pisateljev in starišev boljših krogov sodobne Francije. Enketa je pa za nas tem pomembnejša, ker se je ozirala izključno na mladino med 15—25 letom, ki je ali v višjih razredih liceja ali na univerzi in ker bode vstvaril razvoj tudi pri nas tak socijalni milieu in takšne notranje gospodarsko-politične razmere, ki bodo sedanjim francoskim onto- in filogenetično sorodne, tako da bode morala ubirati tudi naša prihodnja generacija najbrž francoski slična pota. Obenem pa kaže tudi slovenska visokošolska mladina enake napake, ko francoska pred 15 in 20 leti in reakcija ji bo morala pokazati smeri k taistim ciljem, katere išče sodobna francoska mladina.

Francoska generacija od l. 1865 do 1885 ni mogla biti drugačna ko pesimistična. Nesreča, ki je zadela 1870—1871 njih domovino, je sejala letargijo, obupano desorijentacijo. Duhovi so se zaprli v žalostno kontemplacijo, znanost in leposlovje se je jelo izogibati javnosti, zašlo v meglene sanjarije in simbolistične nerazumljivosti, tako da jep ostala znanstvena ali poetična knjiga ljudstvu nedostopna. Klasična vzgoja v licejskih (= gimnazijski) internatih je ležala ko mora na dresirani mladini. V politiki je napočila doba eksperimentov in šele, ko je prišla, sedaj že dekadentna radikalna stranka do državne moči (Waldeck-Rousseau, Combes, Clemenceau) se je izvršila sanacija javnega reda. Visokošolska mladina pa je študirala po kavarnah in v šantanih. V duševnem življenju je vladala uniformirana enoličnost, odvisnost, učenjaška enciklopedičnost in enciklopedična borniranost obenem, vse je šlo fadna, izvržena pota. Le polagoma je pojenjala ta desperatna mlačnost, počasi a tim sigurnejše je zaznala mlajša generacija nova pota in svojim potrebam in narodni tradiciji odgovarjajoče cilje. Tehnika in industrija sta vstvarili v naglem času čisto nove podlage narodnega blagostanja, nove znanosti so privabile mlade ljudi, vzgoja se je jela otesati klasičnega sistema, športi so spopolnili telesno silo, gmotne razmere liberalnih stanov pa so praznile biblioteke in množile vrste industrijalcev, ekonomov, trgovcev, inženirjev i. t. d. Francoska mladina je nastopila pota praktične utilitarnosti. Pustila je humanistične kimere in postala egoistična. Njena splošna mentalnost je v neposrednjem nasprotju z ono sedem- in osemdesetih letih in to novo mentalnost je hotela fotografirati letos francoska narodna enketa.

Ako kje, se mora poznati razlika v intelektualnem življenju, v nagnjenosti

k gotovim idejam in v metodi splošnega mišljenja. Splošna izobrazba je ostala v svoji časti, brez nje si ne moremo misliti modernega človeka. Ampak dočim se je nabirala ta splošna naobrazba pred leti brez posebnega sistema in je morala biti potemtakem neorganična zmes inkohherentnih odlomkov iz najrazličnejših ved, ki so se vsled te izoliranosti strdili le prekmalo v dogmatične stavke ter ovirali originalnost posameznika, je modernemu dijaku pred očmi vprašanje: čemu, za kakšne namene? In ker je moderna mladina spoznala, da sodobno življenje ni dialektika, da je metafizično rezoniranje brezplodno in verbozitetne diskusije brezpomembne, je opustila tezo o znanosti kot samonamenu in vidi v njej le še sredstvo za zelo realne, včasih banalne ali od življenja zahtevane cilje. Moderni dijak noče več biti kak zgubljen duševni Peter Schlemihl, ki je prodal svojo originalno instinktivnost za lepe logične zgradbe in abstraktno znanost. Znanost je hladna in okorna, v nas pa kipi življenje in naš duh je postal nemiren ko magnetična igla. Videli smo, da znanost ne prinaša sreče, da naš mozeg ni cirkus, kjer naj se lovijo ideje za prvenstvo, mi hočemo srečo, kakor si jo moremo vstvariti v danih razmerah in naj so fikcije naših očetov še tako prepričevalne. Naši očetje so videli življenje skoz abstraktne ideologije, skoz megle lepih principov, mi pa hočemo gledati življenju oči v oči. Naši očetje od samega navdušenja za blagor naroda in človeštva niso prišli do dela, mi pa se hočemo poamerikaniti. Naše očete so fascinirale politične in socialne dogme, mi obožujemo neupogljivo voljo, železno pest in doslednost. Ne Rousseau, Marx, ne Tolstoj in Björnson, naši ideali so v laški renesanci. Kaj nas briga vsa dekadentna literatura, Rosny, Kipling, Corradini, Conrad, Wells, Jensen i. t. d. so naši ljubljenci. Zbogom vse meščanske čednosti, mi poznamo le eno, svojo: Izsekati si sam svoj pot skoz življenje, biti sam trden na svoji poziciji. Ne mevže, ampak jeklene značaje bodo zahtevali bodoči časi. Mi ne maramo vaših plesnivih idealov, mi hočemo najti nas same, hočemo poznati vso širokost človeškega življenja. Blagor mu, komur ugaja logika, realno življenje ne pozna logike, ki ste jo izmislili pri knjigah in v dolgočasnih kolegijih. »Praktična logika« še ni napravila iz nikogar praktičnega človeka. Naša inteligenca nam ni luksuz, mi jo rabimo le kot sredstvo. Doba literarnih nepotrebnežev, »Bücherwurm-ov« sanjarjev je minula, sedaj nastopa doba tehnike, političnega realizma (seveda ne češkega), imperijalističnega nacionizma (obramba ni vse), novega družabnega reda, nove morale in nove kulture. Vi ste idealisti, mi praktiki, vaša duševna očeta sta Taine in Renan, mi vidimo v Jamesu, Bergsonu in Sorelu glasitelje lepše kulture in večjega »Jaz«. Na tem središču se križata dve svetovni naziranj, vaša panhumanitarna, panegalitarna ideologija in naš egocentrični realizem.

Prejšnja znanosti pijana in dogmatično vzgojena generacija je bila intelektualistična, novi ljudje pa so zasadili ravno tukaj s prav radikalno kritiko in niso prizanesli niti naravi resnice same in vrednosti razuma in so uvideli, da je predmet znanosti materijalnost in neorganičnost, ne pa življenje samo. Uvideli so, da življenski in duševni pojavi, v kolikor so bistvene in osnovne narave, ne smejo biti »Versuchskaninchen« sufisantnih simplifikatorjev tako-

zvanihi eksaktnih ved, temveč da zahtevajo samosvojo posebno spoznavanje, metafizično, neposredno gledanje, intuicijo. Nova vseučiliščna mladina se ne navdušuje več za resnico samo ob sebi, ona vprašuje le: kaj mi prinese večjo korist. Ona se zadovolji z relacijami, ki jih more veda kvečjemu podati, bistvo stvari pa je rezoniranju nedostopno, ono se razodene le v osebnem razmerju. S tem je podano tudi versko stališče novih ljudij. Darwinisti, evolucionisti in pozitivisti (ki tvorijo še večino slovenskega dijaštva) so mislili združiti vedo in vero in premostiti namišljeni prepad med obema. Videli so v veri elemente, ki se s sodobno vedo ne dajo združiti in so jih proglasili za protikulturne, protiznanstvene. Takšno združevanje je modernim brezsmiselno. Veda in vera napredujeta na čisto različnih kulturno, umstveno in bijološko pogojenih tleh. Merilo za vedo ni merilo za vero, med racijonalnim in življensko nujnim je treba razlikovati. Pascal bi imel veselje nad moderno mladino. V religiji nastopa doba čistega personalizma. To so vplivi James-Bergsonovih verskih teorij. Zraven se okreplja tudi tradicionalna pravovernost ravno na najboljših licejih in univerzah. Znanstveni pozitivizem (na katerem sloni glavnim delom češki realizem) propada. Kot življenski vademekum se ni izkazal, znanstveniki pa so ga dejali v arhive zraven drugih znanstvenih kimer. Kemiki, fiziki in matematiki so mu pregledali najprvi strohnele kosti in proglasili medsebojno neodvisnost vere in vede. Svobodna misel radi tega ni trpela, tudi ona je postala bolj praktična. Ne več tirade proti kateremukoli verskemu prepričanju, pač pa radikalno saniranje družabno-političnih stikov vere in javnega reda! Iz tega pa ni sklepati na morebitno renesanso vsemogočih verskih mysticizmov. Novi ljudje ljubijo predvsem točnost in preciznost, kratko a močno formulo, ne mnogo sistema, pač pa trdno osebno prepričanje.

Z ravno omenjenim antiintelektualističnim duševnim razpoloženjem gre roko v roki vsestranski socijalni in politični realizem. Pozitivistično vzgojeni predniki in očetje so se navduševali za občečloveški blagor in zanemarjali napredek samih sebe in lastnega naroda. Panhumanistična limonada je dandanes izvozno blago za Mladoturke in resignirane narode. Narodnost je postala integralni del svetovnega nazora. Ne historična, sentimentalna narodnost! Pojem narodnosti se je razširil, poglobil. Kulturna samobitnost, z narodovo zgodovino spojene tradicije, ekspanzivne ambicije, vsestranska avtonomija in gmotni prospehi so najvažnejše točke nove narodne zavesti. Narodno navdušenje, »la foi patriotique«, je temeljna nota realnejšega čuvstvovanja, imperijalistično mišljenje je pomedlo s pacifističnimi vrednotami. Kult heroizma je estetika modernega patrijota, Vojne pomenjajo sicer v nekem oziru izgubo in škodo in se jih je ogibati, ampak one so življenske nujnosti in boljše ko vsaka sramotna odvisnost. Vprašanje je seveda, kje se pričinja sramotna odvisnost. Mnenje francoske mladine o Caillaux-u in njegovih zakulisnih operacijah govori o zelo rafinirani občutljivosti, ki je pa vsekakor lepša ko prejšnja indolenca, ki diči v nepičli meri tudi slovenskega visokošolca. Kakor namigavajo v pretežni večini odgovori mladih ljudij o priliki letošnje enquete, pacifizem nima računati s sijajno bodočnostjo. In tako je prav. Saj sloni ta kimera zgolj na napačni podstavi statičnih socijoloških formul, ki jih odpustimo še pesniški licenci kakšnega

uvodnega člankarja, kateri pa je v hudem nasprotju z razvojno dinamiko mednarodnega procesa.

Ako že pacifizem ne spada v prtljago modernega človeka, odklanja tudi druge napačne dogme sodobnega panegalitarizma. Demokratsko načelo, da! Ampak v ameriški obliki! Naduto kastovstvo mora izginiti. Občan naj je prijatelj občana, medsebojno spoštovanje se mora uveljaviti v vsakdanjem, neprisiljenem in tovariškem občevarju vsakomur po pravici, ampak pravice morajo biti deljene neenako, ker se odgovornosti ne bodo dale nikoli zenačiti. Izločiti se morajo zadnje prirodnopravne antikvitete in socijalistična mistika. Števile socijaldemokratskih pristašev med visokošolsko mladino pojema. Ta bolezen, o kateri se je pred 10. leti toliko govorilo, izginja od leta do leta. Tudi Viková-Kunětická bi od res modernega dijaštva ne dobila telegramnih čestitk. Feminizem zapušča svoje pozicije. Moderni ljudje, egoistični utilitarci, ki se pripravljajo na velikih univerzah za življenje, niso bogvekako dovzetni za brezpotrebno chevalereskno, ki jo je imelo prejšnje meščanstvo še iz starejših dob, za ideologije pa, v kakoršnih si ugajajo sufražetke »Frauenrechtlerce« in slični vznešenci nimajo absolutno nobenega smisla. Slovenski dijak je in hoc puncto še zelo sentimentalni. Evangelij o enakih pravicah obeh spolov nima za nas nobene privlačnosti. Psihologija, fizijologija in pa politični eksperimenti v Avstraliji in Ameriki so prepričevalnejši, ko emfatični patos moderne virago. Ideologija je ideologija, mi pa računamo samo z realnostmi in ako že zametamo verbozno politiko naših delegacij, si obetamo še manj od politične ženijalnosti ženskega sveta, ki ima n. p. v Avstraliji popolnoma svobodno polje in se vsled tega razvoj stvari ni zgrešil za joto. Tozadevno velja mulier taceat in ecclesia, vse drugo je demagoški humbug in magari da stoji v znamenju »napredka in kulture«. Morda se bo to razglasilo za črno reakcionarstvo, gino-fobijo i. t. d., toda kaj že ni vse veljalo za nazadnjaštvo! Vsem zmožnostim svobodno polje, tudi ženskim; dobrodošla vsaka študentka, ki pokaže v skupnih zadevah nekaj razumevanja in agilne energije, naše diskusije pa ne rabijo mutastega avditorija brezdelnih papirg.

Prejšnje dijaške struje so se naslanjale na obstoječe politične stranke in so tvorile del strankinega propagandnega aparata. Letošnja enketa ne ve o takih pojavih ničesar. Baš nasprotno je zavračanje dejanske, dnevne politike karakteristik novih ljudi. Hibe demokratičnega parlamentarizma so zadušile vse navdušenje za ozkoprsno okrajno mandarinstvo narodnih zastopnikov, malenkostna protislovja, ki se povečajo po volji v državne polome niso vzgojila politikov širokega obzorja in nesebične delavnosti, idejno nesoglasje sodobnega javnopravnega reda, povzročeno po napačni interpretaciji abstraktnih političnih načel in po neorganični koeksistenci množic, političnih in stanovsko-gospodarskih strank in vlade, pa je moralo izpodkopati zaupanje v zmožnost naših delegacij za širokopotezno radikalno politiko. Homunculus natvezuje po vsaki legislativni dobi svojemu poslušalstvu rožičaste bajke o osrečenem ljudstvu, ako ga izvolijo, vlade pa gredo v kljub imenskim spremembam svojo izvoženo pot. Odtod pičlo zanimanje (navadno mépris, horreur) za vso komedijo modernih tribunov. Ne seveda, da bi bili odstavili politike raz program.

Moderna mladina je uvidela, da tozadevna sanacija ni mogoča brez temeljitejša predizobrazbe in se je vrgla na kritiko in proučevanje narodnega gospodarstva in politične teorije. In ker je lastno opazovanje najboljše sredstvo, porabi kdor le more počitniški čas, da preštudira razmere tujih držav na mestu. Od poslednjega si obeitajo Francozi zelo mnogo. Ta politični realizem ni morda kakšno moderno snobstvo. Moderna mladina je uvidela instinktivno, da malenkostna razkasanost notranje politike le povečuje škodo, ki jo rastoča kultura sama ob sebi povzročuje narodni samobitnosti. Njen ideal je edinost, red, osamosvojenje posameznika. Edinost proti inozemstvu, red v stranki in državi, posameznikova samoodločba v vseh splošnih vprašanjih. Kajti doslej je bil posameznik zaverovan v strankino bajeslovje, njegov glas prazen zvok, za njegov volilni listek pa so se kregali strankarski odbori. Ta klic po redu je došel iz »Action française«, in se razširil tudi med neklerikalnim dijaštvom. Dočim pa je g. Mourras-u, duševnem voditelju omenjene frakcije ta parola le parafraza za royalistične, čisto mehanične državne rekonstrukcije, bdi akademikemu naraščaju pred očmi temeljita notranjdržavna republikanska preustrojitev, ki se po enketam došlih odgovorih sicer še ne da formulirati, ki se pa dotika najosnovnejših temeljnih idej, na kojih sloni sodobni lažidemokratični državni sestav. Kajpada je tukaj skepsa na mestu. Dejstva po-kažejo vedno drugačna pota nego enquete.

Realistično čuvstvovanje je naučilo novo generacijo odtehtovati pro in contra, soditi o možnosti in uspešnosti vporabljive energije. Za praktično življenje izgubljeni idealistični plus humanitarne politike, kamor so nehote in vendar logično dosledno došle tudi socijalistične stranke, bi zamenila bolj zdrava mera manj poetičnega utilitarizma. Manj diskusij in več discipline, življenskega čuta, več sistematike. »Veselite se življenja, potreba vstvariti si polno in aktivno eksistenco, ne pa obupanost, pomankanje pogumnosti in radosti, vodi elito nove mladine. Ona noče osrečiti nikogar, nego sebe in s tem posredno narod, ona ne sanja o politični metafiziki, temveč si konstruira postop bodoče karijere, ona se ne briga za kleonsko popularnost, edina njena skrb je denar, denar, denar. V to izzveni večina dopisov, ki pohajajo neposredno od vprašanih mladih ljudi. Razume se, da takšna mentalnost ni posebno dovzetna za altruistične krščanske čednosti. V tem oziru je storila darvinistična morala svoje delo. Nietzsche je še vedno ljubljeneč doraščajoče generacije in on gotovo ni apostol samaritanstva. »Če bom imel slučajno čas,« je običajni odgovor. Seveda vsi ne mislijo tako ko oni mladenič iz najvzornejšega in najmodernejšega liceja, Ecole des Roches: »Jaz se gotovo ne bom pečal z deli usmiljenja. Vsakdo si mora pomagati v struggle of life kakor more. Jaz se bom trudil le za svoj osebni avancement, v svojo korist in bom delal pravilno, ako bom trosil težkoče na pot svojih tovarišev.«

Tako radikalnih struggleforlifovcev ni mnogo, simptomatičnosti pa čeprav v blažjih niansah se gibajočim odgovorom iz najboljših licejev in univerz ni odrekat. Sicer pa takšni odgovori niso slučajni, pomislimo li, da prodira v francoskih šolah angleški sistem in pičlo zavzemanje anglo-amerikanskih politikov in sociologov za zaščito trpečega ljudstva je vendar znano. Torej nič sufizantnega

narcisizma, v katerem si ugaja slovenski študujoči dobrina, ko sanja v cesarskem mestu o bodočih »Bierschwefelnih« v domovini in o plesnivi časti naprednjaškega prvaka.

Temu realnemu čuvstvovanju odgovorja tudi prikladna moralna dispozicija. Ovladanje samega sebe, vztrajnost, hladnokrvnost, solidarna disciplina, kult heroizma in spoštovanje osebnosti, te lastnosti dobivajo na družabnem kurzu.

Toraj zgolj militarične lastnosti. Sportni krožki imajo to zadevno svojo zaslugo, pri nas bi bila to naloga Sokola. Vsemu temu je pa zmernost predpogoj. Ampak da ne misli kakšen abstinentni dijak (*horribile dictu* za to *contradictio in adjecto*), da imajo v tem oziru zmernostni (abstinenčni, vegetarijanski i. t. d.) krožki, te enostranske fosilije socijalističnega pseudohumanitarizma, kakšno zaslugo. Te grške lastnosti ni prinesla socijološka mistika ljubiteljev sodovke in malinovke, pač pa samozavestnost v modernih časih že v mladih letih hiperkultiviranih in zgodaj zrelih ljudij. Moderni dijak mora pomesti v dobi od 15 do 18 leta s poslednjimi iluzijami in se navaditi zdravemu pesimizmu. Čut odgovornosti se razvije že v študijskih letih in število onih visokošolnih dijakov, ki smejo zidati edino le nase rase od leta do leta. Za to se pa umika bizarni immoralizem, ki je bil in je v gotovi meri še vedno dika Muzinih sinov. To je bila doba imaginarnega življenja, autosugestirane sreče, socijalni pendant k »Izmišljenim nebesom«. Po dijaških sobah so se valjali avtorji kakor Baudelaire, Richopin, Zola i. t. d., na katerih mesto se stopile zdaj strokovnjaške revije, ekonomični folijanti i. t. d. (Slovenski javnosti v uho: slovenski dijak ljubi Swett Mardena, Macharja, »Wir jungen Männer«, E. Keyevo in kar je še več enakega čtiva.) Brzdanje v seksualnem življenju in opuščanje kavarniškega popivanja govori o samospoštovanju in prepušča mlademu človeku več časa in denarja na razpolago.

Najlepša vrlina novega naraščaja je vendar veselje do samostajnega dela, *gout de l'action*. Težnja uveljaviti samega sebe in si priboriti sam svoje mesto v družbi, iz angleško-amerikanskega sveta prevzeta programna točka moderne pedagogike, je tako očitna, da bode postala kmalu hereditarna last tudi mladine na evropski celini in kriterij njene moralnosti. Čredni nagoni pred vsako zvezdo tretje velikosti se klanjajočega dijaka so se umaknili zdravi merici solipsizma, hrepenenje izpolniti kolikor gre svoje življenje s socialno vrednostnimi čini prazni zatuhle knjižnice in žene mlade ljudi v realno življenje in njegove tragikomične peripetije, smisel za neodvisnost pa nalaga dostikrat tudi trde naloge, ki bi jih bili prisojali pred kratkim še ameriškimi ali japonskimi razmeram in ki so spočetka užalili salonsko komodnost marsikterega samo-dijaka. Na ta način pride mladi dijak že zgodaj v dotiko z realno vsakdanjostjo in se ne zapira več v slonokoščeni stolp med slovenskim dijaštvom še sedaj prospevajočega ultrabovarističnega kvietizma. Težko je to pribiti, ampak ta duševna nirvana, v kateri se ziblje z moroznim dopadenjem velik del našega vseučiliškega naraščaja in ta indiferenca nasproti vsem modernim problemom, gi gotovo ne pojdejo mimo nas in za soroševanje katerih bode moral dajati naš narod račun pred zgodovino, nam gotovo ne bo priborila med ostalim dijaštvom mesta, ki nam gre. Pa to le mimogrede.

Samoumevno je, da takšna mentalnost ni bogve kako navdušena za državne službe. Biti državni uradnik »z zasigurano eksistenco in pravico do pokojnine« pred kratkim cilj vseh mladih želja, postaja le zadnja rešitev za žalostne čase. S Pegazom je prišel tudi »Amtsschimmel« ob svoj ugled. Kakor je pokazala anketa, raste pohod na politehnike in trgovske akademije; praktični poklici se nahajajo povsod v prednosti in kar je značilno, ljudje (akademiki) se vračajo k rodni grudi, ali pa goje željo si pridobiti lastno zemljo in založiti vanjo svoj trud, Utilitarnost na vseh krajih. To je blagodejni vpliv pravega nacijonalizma, ki se širi v vseh večjih kulturnih evropskih narodih.

Ozirali smo se nalašč samo na smeri, ktere so odkrile ankete jasno in enoglasno. Kakor nedozorele in sem ter tja nejasne naj si že bodo, toliko moremo trditi z veliko upravičenostjo, da prinaša moderna mladina sicer morda malopoetično, suhoparno in utilitaristično bodočnost, toda da bodo te latentne, brzdane energije storile bržkone več za konsolidacijo in regeneracijo naših inkongruentnih socialnih in političnih razmer, ko vsa dosedanja brezdelna a za metafizične fantome tem vzhičenejša megalomanija. Kot korolarij splošnega radikalno-realističnega razpoloženja se pojavivši čut za vsakdanjo realnost, veselje do lastnega dela, od interesne solidarnosti okrepljeno svobodoljubje, samozaupanje, gojitev krepih značajev in trdno nacijonalno prepričanje, vse to bo pomagalo iztrebiti polagoma parazitne socialne skupine z njenimi zlotvori in zapreti socialni ter politični doktrinarizem, to duševno potemkinstvo naših dni in vzrok senilnosti, ki se je prišla demokratičnega načela, v knjižnice in kolegije za teozofične histerike, kamor po svojem izvoru spada; pojem narodnosti pa bo dobil trdnjšo podlago, socialna regeneracija bo napredovala v ravnejši črti, v politiki ne bodo več vladali posamezni profesionalni mandarini, katerih edina skrb je, sugestirati nepoučenim masam njene potrebe ter želje in prešturirati po legislativni dobi zopet volilno aritmetiko. Vidi se, kakor da bode obračunala nova generacija z vsem socialnim bajeslovjem, ki nam ovira pogled v istinito družabno strukturo. Moralna regeneracija potem tudi ne bo mogla izostati in Tolstojove prognoze o rastoči degeneraciji zapadnih narodov in o zaniku njih kulture se ne bodo uresničile.

Tako je drugod. In pri nas?

Narodno-radikalna struja je vsaj teoretično v tem oziru v mnogih točkah že začrtala pot vnaprej. Vendar jo čaka še veliko, veliko dela! Naša vseučiliška mladina, vsaj dve tretjini, je še konservativna do kosti. Stotisočkrat je že povedala vsakomur, kdor je hotel slišati, da je napredna, v resnici se naprednosti boji. Sem ter tje se požene z alkoholovo pomočjo v neko vznesenejšo vervo, kipi od samega navdušenja v lepofriziranem frazerstvu, meče z visokimi, nerazumljenimi besedami okoli sebe ko deca s kepami, navsezadnje pa mora priznati, da je bilo vzhičenje zelo kratko, moralni maček pa zelo, zelo dolg.

Nič vstvarjajočega razmaha, ki prihaja iz notranjega prepričanja, nič veselja do resnega dela. Nacijonalizem, evolucionarni racionalizem, socializem, humanitarizem i. t. d. i. t. d. vse to se skuha v čudno mešanico, ko da ni bistvene razlike v realnostih, opredeljenih meja v pojmovanju. Ako se slavi že

samo obstoj kakšnega društva z grmečimi članki, s kolofonijsko razsvetljavo namišljene zaslužnosti in z nedolžnim plesom in se nazadnje še zbere nekaj stotakov za kakšen nagroben spomenik, kateri nikomur ni v korist in spominja kvečjemu na zabit kapital, je to že veliko narodno delo. Pri mrtvecih beračijo za priznanje, prihajajoče bodočnosti jih je pa strah. Ponosno hodijo na koturnih imaginarnih narodnih buditeljev, doma v tili sobici pa sanjajo pohlevne sanje devotnega uradnika, ki se bo po službi zabaval v oštariji pri ženki, cvičku in taroku. Sleherni dan jim vpije domovina »I want a hero«, vsako leto pa priromajo iz vseučiliških mest čete diplomiranih pigmejev. To že včasih niso živi ljudje, mehanizmi so, reservoarji za paragrafe, aoriste in formule ne pa individualnosti. To slovensko dijaštvo je društvo starinarjev za obležane ideje, s katerimi kupčuje tekom suhoparne svoje kariere. To so romantiki najbanalneje vsakdanjosti. Le hitro se naučiti svoj penzum in veslati potem na barkici uradniške eksistence skozi dolgo-dolgočasno življenje, to je ideal velike večine t. z. svobodomiselnega, narodnonaprednega dijaštva, strokovna naobrazka, podrobno pripravljalo delo in smisel izvendomače razmere, to je luksuz, ki se da kaznovati le s priimkom narodnega radikalca, Klerikalni študentje se pa pridno drže stare devize: »Blagor ubogim na duhu«.

Kakor je iz zgornjega razvidno, so pokazale ankete mnogo momentov, ki jih vsebuje že narodno radikalni program. In struja je začrtala teoretično pot v bodočnost in ga deloma tudi izvedla. Razvoj stvari je dokazal, da je videla prav in to ji mora biti v zadoščenje.

MASKE IN PROFILI.

XII.

ALBIN OGRIS:

JIRÍ KARÁSEK ZE LVOVIC.

V Pragi imajo dva božiča filozofa Masaryka in pesnika Macharja; in star običaj je, da premeri vsak napreden dijak, ko pride v česko prestolico študirat, pot od Macharja k Masaryku in od Masaryka k Macharju. Bili so časi, ko so pričakovali mladi ljudje od Masarykovega realizma renesanco tudi našega javnega življenja. Imponiralo jim je apodiktično naglaševanje enostavnih in strogo etičnih aksiomov, hoteli so se ponašati s pozitivistično eksaktnostjo političnih formul, njih zavožena vzgoja je bila do vzetna le za moralistične, estetične principe. Naj se je že diskutiralo o čemerkoli in je nekdo važno opomnil »Masaryk je rekel tako« je bil problem rešen. Ne na vse, ampak na večino je vplivala mrzla, protestantsko enolična in simplistična teorija češkega realizma zelo globoko. O tem v koliko da je bil Masarykov realizem v gotovi smeri koristen in v drugi ne in kakšno je razmerje med dobrimi in slabimi posledicami, bomo razpravljali drugič. — Po-

leg Masaryka so pridno prebirali Macharja in ga kovali v zvezde, Masaryk je bil bog in Machar njegov prorok. Saj so odgovarjale njegove pesni popolnoma utilitarističnemu katehizmu »Časa« in »Naše Dobe«. Hoteli so biti moderni in se niso dolgočasili pri dolgočasnih rimanih storijah srednjeveških anekdotah, pri političnih pamfletih, socialnih homilijah, zabavljicah, grobih satirah i. t. d. tega verzifikatorja kateksohen. Pravili so, da piše pesni, pa so se naslajali ob političnih invektivah in historičnih traktatih.

Ampak naj bo že temu kakorkoli, gotovo ni bilo potreba radi Masaryka in radi Macharja, ki je morda dober agitator in svobodomislec nikdar pa pesnik, zanemarjati vse drugo češko slovstvo.

Tudi socialni moment iz rimane proze ne napravi nobene umetnine in široke geste pomagajo zakrivati Macharju nedostatno artistično enotnost in poglobljenost, brez katerih se da jahati kvečjemu moralnodidaktični dromedarja, ne pa Pegaz.

Ravno tako narobe bi bilo, da postavimo na pedestal mesto Macharja koga drugega in zakličemo: Ecce poeta. Žalostno za česke literarne razmere je samo to, da se mora ravnati pisateljeva kvaliteta po povpraševanju, ne po zmožnostih in ker je imel žurnalist Machar »Čas« na razpolago in so ga proglasili za strankinega poeta, si je napravil precejšen renomé in ubogi slovenski dijak je strankinemu sklepu verjel, kakor so verjeli česki dijaki, ko so pred leti v seji nekega literarnega društva z listki glasovali je li Zola umetnik ali ne. Slovenski dijak si da marsikaj sugerirati in od tod mnogo nepotrebne idolatrije.

Jiří Karásek ze Lvovic, potomec zelo stare srednjeveške plemenitaške rodbine, je mimozno senzitivna duša in cerkev njegovih privržencev že radi tega ne more biti tako ogromna ko ona »Časovega« podlistkarja. Oficialni literarni historiki postavljajo njegovo ime v rubriko čeških dekadentov, simbolistov. To je vse kar si more človek zapomniti od mističnih kritik, s katerimi ga obdelujejo češki esteti. Brezmerno občudovanje na eni in brezpogojno odklanjanje na drugi strani govori o pomembnosti tega novotarca, čegar knjige pa ni dobiti v rokah slovenskega kolonista. Da je pa rojen pesnik, tega mu še ni odrekal noben še tako pristen realist.

Prvim zbirkam njegovih pesnij sta kumovala Baudelaire in Verlaine. Baudelairovska je njegova prvotna psevdoromantična dikcija, dekadentno hlastanje po eksotičnih vžitkih, erotomani duševni dispoziciji, opevanje mračnih depresij, polzavednega strahu in bojazni in onega fosforescirujočega nakita trudnih mislij, umirajočih čustev in spleena. Tedaj se je v češki literaturi opozicija proti naturalističnemu mitologizmu in barbarizmu šele pričenovala. Ona ni zrasla organsko in evolucionim potom na domačih tleh. Prišla je čez noč iz tujine, vzela ondotne avksilijarne hipoteze za absolutna pravila in se zato ni mogla priku-piti občinstvu, čegar oči so bile obrnjene na mrzlično hiteči ekonomski preporod českega naroda. Ko sta ustanovila Karásek in Procházka še sedaj glede umetniške višine za Čehe odločujočo »Moderní Revue« je prišlo vse obenem; impresionistična poezija, poglobljena naturalistična novela, neoromantični eksperimenti v romanu in nove kritično-slovstvene parole. Zato je v češkem slov-

stvu novejšega časa toliko zmede, zato vlada pri literarnih strujah neenotnost in se razvijajo druga ob drugi, mesto da bi si sukcesivno podajale sadove večdesetletnih izkušenj.

Doba Karáskovega »Sturm in Drang-a« je minula. Sem in tam še kakšen polemičen feljton. Prejšnja vehemenca se je ublažila v stvarno serijoznost. Kajti vse one struje, ki so podedovale zapuščino naturalizma, so se polagoma prelišpale, zbrale svoja načela v ličen katekizem in se zbrale pod skupno zastavo novoromantike. Dandanes je novoromantika skoro stvar preteklosti, tako malo ji obeta bodočnost. Ampak takrat ko je nastopil Karásek s svojim programom je bil zadnji čas, da se nastopi proti naturalistični in realistični šabloni in za kaj takega je trebalo spričo slave Vrchlickega in Macharja precej poguma. »Moderní Revue« je bila v prvih letih neprimerno bojovita, razkričana in oklevetana; dandanes jo vzame v kavarni, čeprav majoč z glavo, tudi že filister v roko.

Karáskovo Muzo dičijo vse čednosti novoromantičnega evangelija. Psihična razpoloženost v katero se je prevrnil milieu naturalizma je glavni predmet njegovih umotvorov. Kako odgovarja krhka, superestetična psiha na najmanjše vplive zunanjega sveta, kako si slede psihični trenotki po nepretrgani kavzalni zvezi v subliminalni zavestnosti in tvorijo v celoskupnosti determinanto zunanjega človeka, kako si v človeškem srcu najgroznejši strah in blazna vznihanost podajata roke in kako je koncem koncev življenje prostovoljne polumistične novoromantične askeze vendar ubogo in pomilovanja vredno, to je idejni sucus njegovih pesnitev. Seveda, Karásku to ni komedija in radi verjamemo, da je res prežival vse Golgate predočenega psihičnega procesa ali za povprečnega utilitarista iz demokratične vsakdanjosti samotarske meditacije aristokratsko čutečega duha niso normalna duševna hrana in zato Karáskova slava med množicami ne bode nikdar velika.

Nekoč je šel glas, da je Machar pesnik antike. To je bila v toliko zmota, kolikor je videl poeta laureatus realizma le antične dekoracije, pisal arheološke samogovore in se opajal ob neki hipotetični helenski svobodi, ktere ni bilo nikdar. Toglede je posegel češki novoromantik veliko globlje. On je iskal in preživel notranje kulturno razpoloženje utonulih dob in skušal podati v formalno dovršenih minijaturah sintezo rimsko-helenskega sveta. Machar je oblekal moderne ljudske tribune v helenske kostime, dal nališpanim mannequinom lepe poze in uspel je. Veliko občinstvo je pač velik otrok. Potrebuje hierogliffe za premagane in zato sta popularna ideja in pisatelj, ki ima nekaj Doréjeve širokopoteznosti, mahoma slavna.

Tudi Karásku se sme očitati, da je dekorativnost njegovega sloga malo pretirana. Osebe njegovih romanov so res mojstersko očrtane, njih karakteristika precej popolna, psihično dobro preštudirane, kulturno in socialno zelo verjetne ampak čitatelju je kakor če gleda Beardsleyeve figure. Izborne so, strah in strast govori iz njih, toda gledalec ostane hladen. Preveč virtuoznosti tiči v kompoziciji, sugestivnost je močna ampak le trenutna. Ne zadostuje, dramiti grozopolne tajnosti človeške modrosti iz zgodovinskega relikvijarja, jih stilizirati za živce XX. stoletja in jih postaviti v bengalsko luč neoromantičnega

svetovnega nazora. To so znali Poe, Stevenson, Hoffmann veliko bolje. Bolje se mu posreči črtica, novela, kjer mu je uspela enotnost psihičnega dejanja veliko lepše. Vsi ti njegovi mučeniki, aristokratski sanjači, mistične device, sentimentalne kurtizane, renesančni hedoniki, vitezi, morilci, prešestniki i. t. d. se izvezajo zelo dekorativno. Dve tri možne barve, neprekosljivo obrušen jezik, razmetana dikcija in sugestivnost ritmičnih fraz in panneau je slikovit, da mu v češki in jugoslovanski literaturi ni para.

Isto se da reči tudi o Karáskovih pesnih. Žalostne so skoraj vse. Seveda ne pokopališčna sentimentalnost. Pesnik hrepeni po velikem, širokim in intenzivnem življenju. Ampak on dela povsod s superlativi. Zato opeva ali strasti in slasti prekipevajoče, od uživanja noro veselje, ali pa resignirano indolenco izgublencev. In ker v »demokratično-fadnem« stoletju za ubogega plemenitaškega potomca ni najti najvišjega razkošja, slišimo le melanholične zvoke obupanega samotarca. Za češki jezik neverjetna blagoglasnost, skrajna, osredotočenost problemskega vprašanja, artistične allure izbrušenega sloga, dovršen impresijonizem predločenih slik in last not least nedosegljiva melodioznost njegovih pesnij človeka kar osupnejo in ga pridobe za avtorja, toda misli so trudne ko mračni oblaki, ki lezejo melanholično po oktoberskem nebu in opevane strasti tragikomične. Marsikomu ugaja morda absurdnost teh pestrih sujetov, gimnazijski golobradci imajo morda radi pederastično perverzno, ki jo opeva (njegove zbirke so bile zaplenjene), zdrav človek pa bo listal v njegovih knjigah, ko bo ždel pozno v noč flegmatično s smodko v kanapeju.

Karaskovih dram na Češkem še niso igrali. V koliko da je temu kriva morda Kvapilova mržnja, mi ni znano. Poskus bi se izplačal, čeprav bi arrangement ne bil po ceni. V drami je Karásek sorodnik Vojnovičev, kterege pa glede tehnične dovršenosti daleko prekaša. Kakor drugod je tudi v dramah taisti sujet iz novoromantične filosofije. V vseh možnostih do viška potencirana moč propade v malenkostnem svetu ki je ne razume. Gigantskemu razmahu nadčloveških sil sledi dvom nad samim seboj in ta dvom je usoda, kajti dvomu sledi takoj obup in žalosten konec. Karáskovi junaki dospo vsi v neko mistično nirvano, neko skujano nadčloveštvo meditira v dobrovoljni samoti o ničevosti vsega človeškega nehanja, o absurdnosti vseh visokih želja in analizuje vse svoje miniaturne občutke. Kar se tiče kompozicije, ekonomije v dialogu idejne enotnosti, jezikovne kakovosti in dekorativne scenerije so Čehi na Karáška lahko ponosni. Škoda, da je naobrazba češkega občinstva še tako epidermična, da ne gutira artistične finese. Navdušuje se ob krpariji Jiraskovega »Žižke«, če se pa da tuja humoreska, gori že davno pred šesto uro rdeča obložnica pred gledališčem: razprodano!...

Poleg Schauerja, Šalde in A. Novaka je Karásek najboljši češki lit. kritik. S tem da je razdril plot pozitivističnih socijoloških, etičnih, političnih in suhih utilitarističnih dogem, preko katerih ni pustila kritike realistična omejenost, jo proglasil za umetnost svoje vrste, pokazal na njene institutivne, lastne zakone, jo poglobil z novimi idejami in učil mlajšo generacijo disciplino in samostojnost v analizi tujih proizvodov, je storil morda več ko z vsemi ostalimi spisi. Karásek je odprl Čehom velik svet tujih zakladov, jim pokazal zgleda.

Kakor Machar, pripada dandanes tudi Karásek lit. zgodovini, le da bode kot pesnik in kritik lahko zahteval veliko večje uvaževanjenega Macharjeve rimane kronike. On je zvezni člen med naturalizmom in nastopajočim novoklasicizmom, kateremu je pripravljala njegova jezikovna tehnika, samodisciplina in osamosvojitve literarnega heroja iz spon milijeja in razpoložnosti razvojno torišče.

J. Karáskovi spisi so: »Ideje zítiku« (1898), »Hořící duše« (intim. tragedija), Gotická duše (roman, 1900), Hovory se smrtí (pesni 1903), Sodoma (pesni 1905), Endymion (pesn. 1909), Lásky absurdné (pesni, 1904). Roman Manfreda Marmillana, Scarabeus (roman. 1909); drame: Apollonius z Tyany (1905), Sen o říši krásy (1907), Cesare Borgia; kritična zbirka: Renesanční touhy v umění (1902), Impressionisté a ironikové (1903), Chimaerické výpravy (1906) in Umění jako kritika života (1906). Lani je izdal zbirko novel: »Posvátné ohně«. Pripravljajo se »Zbrani spisi«.

OBRAMBNI VESTNIK.

W. Tuckermann: *Bedingt die deutschslawische Sprachgrenze eine kultureographische Scheidung?* (Viertelsjahrschrift für Sozial- u. Wirtschaftsgeschichte X. Band, I. u. II. Heft, 1912, Stuttgart).

Dostikrat čujemo povdarjati Nemce da je slovansko nemška jezikovna meja obenem meja dveh povsem različnih kultur, pri čemer je slovanska kvečjemu »Dungmittel« ali pa vsaj zelo primitivna. V navedeni razpravi so dobili Nemci od sorojaka s statistiko dobro popravljen odgovor, ki ga podajamo v izvlečku.

Tekom zgodovine so vstopili tudi zapadnoslovanska plemena v zapadnoevropsko kulturno okrožje. Slovenci Čehi in Poljaki stoje kulturno zapadnim narodom veliko bližje kakor orientalskim. Jezikovna meja Danzig — Črno morje kot kulturna meja je torej že iz tega vzroka nevzdržljiva.

Ako se pripisujejo zapadnim narodom kotlinaste pokrajine za sedišče, slovanskim pa ravna ozemlja, ovrže to trditev že površen pogled na zemljepisno karto, Poljska pokrajina odgovarja nemški, slovenska nemško-alpinski i. t. d.

Podnebje na zapadu ni izključno oceansko, na vzhodu ne izključno kontinentsko; ves Balkan, Krim, baltsko ozemlje so deležni oceanskega podnebja ravno tako ko Italija. Igrati se z naseljeniško statistiko ne vodi k nikakemu zaključku. Ako se ozremo na Rusko, moramo odšteti gubernije Arhangelsk, Vologda, Olonek, Volga in Novgorod, kraje ki se večinoma niti ne dajo kultivirati in ki merijo 2,100.000 km². Na ostalem prostoru, ki je še vedno večji nego štiri največje zapadne velesile skupaj, pride še vedno povprečno 45 prebivalcev na km², toraj toliko in več ko v Prusiji in v Španiji; na Poljskem, v Ukrajini in v Galiciji se približuje število splošno-nemškemu. V Španiji pride 39 prebivalcev na km², v 28 francoskih depart. ($\frac{1}{3}$ vseh) pod 50. Enako merilo zai vse! Zapadnoslovanske pokrajine pa so obseljene bolj gosto ko nemške. Laška in Portugalsko sta le nekoliko na boljšem ko Srbija. Da se vzhodni narodi

grozno množe je res, ampak tudi v tem oziru ni mnogo razlike. Število novorojencev je padlo v Rusiji od 49'7 na 47'1 (na tisoč) v Srbiji od 39'5 na 37, na ogerskem od 38'6 na 36'3 i. t. d.

Isto tako ne odgovarja resnici, da je pri slovanskih narodih polovica zemlje last nekaternikov, medtem ko životori narod na drugi polovici, ki je razkosana na neizmerno majhne dele. Ali ne opažamo povsod zelo polagoma nastopajočo spremembo iz države v državo? V zapadni Nemčiji spada na 2'45—2'93 ha na poljedeljski obrat, v Prusiji 10'13—11'25. Na Poljskem so togleda na boljšem, koy v vzhodni Nemčiji in na taisti kulturni višini, ko na bogatem Saksonskem. Operacije z ruskim »mirom« ne drže. V Ukrajini in v Beli Rusiji se »mir« ni vdomačil nikdar in v Veliki Rusiji so ga l. 1906 odpravili. Veleposestvo pa ima vrhutega še v Rusiji naravne eksistenčne pogoje, ki jih na zapadu ni. V Franciji je izmed 5,500.000 poljedeljskih obratov 2,225.000 drobnih obratov pod 1 ha in druga polovica ozemlja je last veleposestva. Portugalska je s par izjemami dežela veleposestva, ki igra tudi v Španiji veliko vlogo. V Italiji gladuje najemnik na veleposestvih in množi revolucionarne armade. — Razlika v obliki kmetske hiše je privlečena za lase. Diferencirana ali deljena forma zapada je izmišljotina Slovenci, Čehi in Poljaki jo imajo ravno tako ko Nemci in Francozi. Nasprotno je pa vzhodna, enoprostorna »Blockhaus« udomačena tudi pri zapadnih Nemcih, Lahi stanujejo še velikim delom skupno z domačimi živalmi v eni kolibi, na Švedskem pa je ta oblika že celo običajna, kakor tudi v Španiji. Govori se, da je germansko-romanski zapad svet sklenjenega mestnega sistema, medtem ko so markirana na vzhodu komaj najvažnejša industrialna središča z mesti in trgi. Poljsko moramo izvzeti na vsak način. Ravno tako balkanski polotok. V Nemčiji so največja mesta večinoma precej novega datuma. Brezsmiselno pa je primerjati malo Belgijo s 170 krat večjo Rusijo, kjer moramo prej imenovane gubernije odšteti. Gubern. Archangelsk ima o svojimi 767.000 km² (toraj za 90.000 večja ko Avstro-Ogrska z Bosno) samo eno mesto z 10.000 preb. in temu bo še dolgo tako, medtem ko spada v ostali Rusiji na 100.000 km² 15 mest z nad 10.000 preb., torej število, ki je enako portugalskemu. V nekterih južnih gubernijah skoči to število na 20—30, na Poljskem na 33. Pruska togleda ne stoji na boljšem. Jezikovna meja toraj tudi tu ni istovetna s kulturno. V Avstriji so razven Kranjske ravno slovanske kronovine relativno z mesti gosteje obsejane ko nemške, Španija togleda ne stoji nad Bolgarijo (24), Irska pa je celo na slabšem.

Trditev, da tvori na slovanskem vzhodu kmečko prebivalstvo polovico celega naroda, medtem ko je potisnila na zapadu industrializacija število poljedeljskega prebivalstva globoko pod polovico, je izvita ravno tako iz trte. Že statistike iz l. 1900 kažejo, da spada n. pr. na 1000 produkčnih močij 540 na poljedeljske delavce, v Italiji 567, v Avstriji 609, na Portugalskem 616, v Španiji 690. Razmere v Prusiji so povsem slabše, medtem ko industrialna Poljska ne more več zadostovati sama sebi in mora poljedeljske produkte uvažati.

Kar se pa tiče železničnega omrežja, se moramo ozirati na to, da so mnoge

slovanske pokrajine za železnice naravnost nepripravne in da gre v njih železniška politika bolj v širino. Prirastek je znašal v l. 1905—1909 v Rusiji 8% v Španii 3'6%, v Italiji pa celo le 3'20%. Južna Rusija se gre tozadevno lahko merit s Prusijo in Španijo.

Da obstoji med zapadnoevropsko in vzhodnoslovansko kulturo neka razlika, tega nihče ne taji. Ne sme se pa prezreti da postajajo kulturne vezi od leta do leta tesnejše in številnejše in da je slovanska znanost in literatura oplo-dila že dostikrat zapadnoevropsko. Neprestano govoričenje o slovanskem analfabetstvu nima več podlage. Francosko naborno poročilo za l. 1909 na-vaja 14.225 novincev, ki ne znajo ne čitati ne pisati, v Španiji in na Portu-galskem je 68—79% analfabetov (na Bolgarskem 53%) v Rusiji pa pomnoži tatarsko-turško-finsko prebivalstvo državno poprečno število. — Kar se pa tiče industrije, letà v Bolgariji, Srbiji in Rusiji že davno ne hodi več v otroških copatah in Poljska se meri lahko s Saksonsko. Povrhu pa stoji industrija v slovanskih deželah na neprimerno zdravejših in trdnjših tleh ko marsikje v zapadni Evropi.

Kulturnih razlik ne moremo utajiti, toda staviti ne moremo kulturnih mejâ. Popolna kultura ni last zapadnoevropskega sveta in ne gre ji staviti vzhodnoslovansko kot drugačno in manjšo nasproti. Razmer, kakor so v fran-cosko-nemškem poremskom ozemlju, ne smemo posplošiti kar za celo zapadno Evropo.

—ns—

Časopis za obmejne kraje. Poljudno v strogo narodnem duhu pisan, a ne-strankarski političen tednik, ki bi bil primeren v prvi vrsti za našo jezikovno mejo na Štajerskem, za celo Koroško in sploh za vse politično manj izobraženo kmečko prebivalstvo, nujno potrebujemo. Ko se je pred dobrim desetletjem pojavil v Ptujju nemškutarški »Štajerc« in v tisočih in tisočih izvodih vsak teden poplaval celó Spodnje Štajersko, Koroško in deloma tudi Kranjsko, je bila stvar aktualna. V Mariboru je začel izhajati »Naš Dom«, ki bi naj omejil razširjajoče se nemškutarstvo na kmetih. Pisan je bil v narodnem, katoliško-verskem duhu, a druga smer se je začela sčasoma preveč povdarjati in list je postal strankarsko glasilo mariborske politikujoče duhovščine med mlajšo kmečko generacijo. Ker je kot tak bil na potu starejšemu in razširjenejšemu tedniku »Slov. Gospodarju« in tiskarna, ki je oba lista izdajala, sama sebi ni hotela delati konkurence, se je pred nekaj leti prelevil v glasilo fantovskih in deklških zvez in marijinih družb. Sedaj brani še samo vero pred sloven-skimi liberalci, nemškutarje pušča na miru. V narodnostnem oziru torej nima več nobenega pomena. Izrecno proti nemškutarstvu je bil ustanovljen, ko je »Naš Dom« začel stremiti za novimi cilji, zelo dobro pisani »Slovenski Šta-jerc«, pozneje »Novi Slov. Štajerc«, sedaj »Sloga«. Ta list je bil prva leta iz-borno urejevan, v navdušenih in prepričevalnih člankih je z uspehom udarjal po ptujskem »Štajercu« in zadal v mnogih krajih nemškutarstvu smrtni udarec. Ker je bil poljudno pisan, se je kmalu močno razširil. Prinašal je politične članke, se bojeval proti ponemčevanju v uradih, zlasti na poštah in sodnijah, dalje dopise in novice, gospodarske črtice, v narodnem duhu pisane povesti, ki so izšle tudi v ponatisu, prvo poljudno zgodovino slovenskega naroda itd.,

itd. Njemu sledeča »Sloga« je ohranila sicer isto narodno smer, a je izgubila na vplivu deloma vsled tega, ker hoče biti ob enem glasilo konservativne stranke, deloma ker sta se ostala štajerska tednika — »Slov. Gospodar« in »Narodni List« — skušala uveljaviti na njen račun; bilo jima je to tem lažje, ker imata večjo stranko za seboj.

Tako imajo sedaj štajerski Slovenci tri politične tednike, izmed katerih je samo »Sloga« deloma primerna za obmejne pokrajine. »Slov. Gospodar« ki ga podpira »Slovenska Straža« v Ljubljani letno s tisočaki sploh ni zanimiv in ker napada vse slovenske nekmečke stanove, zlasti učiteljstvo in uradništvo samo zato, ker se neuklonijo klerikalizmu, se mora odločno odklanjati. Njega razširjanje slovenstvu ob meji več škoduje nego koristi. Tudi »Narodni List« je kot glasilo »narodne stranke« preveč politično pobarvan ter dostikrat dolgočasen vsled osebnih napadov. Na mejo pač ne spada kar tudi ni njegov namen, priznati pa se mu mora, da je v družbi z »Nov. Slov. Štajercem« oziroma s »Slogo«, ker je pisan v naprednem duhu, zadal v slovenskih okrajih prej močno razširjenemu nemškutarstvu smrtni udarec.

Ostane torej samo še »Sloga« ali pa se naj ustanovi nov list. Jaz bi bil za prvo, ker je »Sloga« že sedaj močno razširjena ob meji. Če se postavi zopet na popolnoma nestransko stališče kakor prejšnje čase in se posveti samo razširjanju narodne kulture in gospodarske osamosvoje, če bo prinašala tako dobre članke nad črto kakor v listku (na pr. Ribičev Jurka, Telovadne igre, Črtice iz slov. političnega dela in boja itd.) jo bo z veseljem širil vsak narodni delavec. Tudi občinstvo bo tak list radostno pozdravilo, kajti ljudstvo je z malimi izjemami fanatiziranih mladeničev sito strankarskega boja in si že želi tudi drugega čtiva. Sicer pa še za strankarska glasila ostane dovolj polja.

Izvedel bi se ta načrt prav lahko, saj imamo že dovolj mladih moči, ki bi skrbeli za primerne članke in tudi starejši, izkušeni delavci, ki so se prostovoljno ali prisiljeni umaknili iz javnega življenja, bi lahko zopet stopili na plan. Za vse je dovolj dela! Ker bi moral biti list cen, naj bi se z inserati poskrbelo za gmotno podlago. Denarni zavodi, trgovci in obrtniki v obmejnih krajih, katerim strankarska reklama samo škoduje, bi v takem listu z uspehom inserirali, saj bi jim bilo v korist. Končno imamo tudi štajerski »Narodni svet« in »Branibor«, ki bi primerno prispevala. Posebno poudariti je treba, da bi se naj ta list razširil po Koroškem, kjer ga še bolj pogrešajo kakor na Štajerskem. Ako bi bil dovolj razširjen, bi se sčasoma lahko jerskem mislilo na lepe ilustracije.

Moravski Nemci so nedavno ustanovili društvo »Josefinerbund« za izdajanje in podporo narodnih političnih in gospodarskih listov, ki je že prevzelo dva lista v svojo upravo. Pokažimo tudi mi Slovenci, da moremo za obmejne kraje vzdržati v narodnem duhu pisan list, če tudi ne stoji za njim — cela politična stranka!

Kmet za kmeta — zadnja leta zelo priljubljen »šlager« za demagoge. Vrgel ga je na naše politično polje »Štajerc« in oprijelo so se ga na Štajerskem vse stranke — komu v korist? Pametni kmetje sami obsojajo to geslo, ki nam je prineslo ob volitvah toliko gorja. Ali ni ironija, da je na podlagi tega

gesla postal v deželnem zboru naslednik voditelja štajerskih Slovencev dr. Dečka kmet Trglav, kateri še svojega imena ni znal podpisati, in najzmožnejšemu našemu politiku dr. Ploju je sledil v državnem zboru kmet Brenčič, ki ljudske šole ni dovršil. Drugih kmetov-politikov niti ne omenjamo. Je to žalostno poglavje v naši domači politiki, poglavje o brezvestnem demagoštvu sedanjih političnih vodjev, kj se bojijo inteligentnih tovarišev v svojem klubu.

Svoji k svému a vždy dle pravdy. Pogosto čitamo in še večkrat slišimo zlasti v obmejnih deželah pritožbe takozvanih »narodnih trgovcev«, da se jih občinstvo izogiba, da jih premalo podpira, sploh, da se ne ravna po geslu: Svoji k svojim, ampak da kupuje raje svoje potrebščine pri narodnem nasprotniku. Kdo je tega kriv? Deloma brez dvoma nezavednost občinstva, v še večji meri pa po mojem mnenju zadene krivda »narodne trgovce itd.« same. Kolikokrat se slišijo pritožbe, kakor: slabo blago, visoke cene, slaba postrežba . . . in slične, ki se navadno zaključijo z odločnim: Nikdar več me ne bo videl v svojem lokalu. Nekaj je na takih pritožbah gotovo resnice in pri tem trpijo tudi res solidne narodne tvrdke. Kdor torej zahteva od kupujočega občinstva, da bi se držalo gesla »Svoji k svojim«, naj se tudi sam ravna dosledno po njegovem drugem delu, ki se glasi: In vedno p.o pravic! Potem bodo zadovoljni oboji.

Ustanovitev pokrajinskih zvez dela vodstvu C. M. D. hude preglavice. Pravila so v tem smislu že davno spremenjena, velik uspeh trdno organiziranih pokrajinskih zvez je pokazala »Südmarka« s svojimi Gau-i, toda vodstvo C. M. D. je stalo na negativnem stališču in le štajerske podružnice so vzele zadevo resno. Pripravilo se je vse za ustanovitev zveze, ki naj bi imela svoj sedež tam, kjer slučajno biva predsednik, pri čemur bi prišel v prvi vrsti v poštev Maribor ali Celje. Ko vodstvo že ni moglo več z ustanovitvijo odlašati, je sklenilo sledeče: da »pozdravlja misel o ustanovitvi pokrajinskih zvez«, da pa »nikakor ne more odobravati in sprejeti misli, da bi imele vse štajerske in pokrajinske zveze svoj sedež v Celju«, ampak želi samo celo vrsto manjših zvez, **ki pa jih tudi niti ne namerava ustanoviti**, kakor priznava sam »Slov. Branik« v 5. št. ker vodstvo »dvomi, da bi se tudi te obnesle«. In vsa ta kolobocija misli »po stvarnem preudarku«! V Gorici se je baje, že ustanovljena pokrajinska zveza — opustila ker je vodstvo tako hotelo, zato se na Štajerskem, kjer je bilo vse že dobro pripravljeno in organizirano, ne sme ustanoviti življenja zmožna organizacija! Če ostane slavno vodstvo zvesto svoji logiki, ne bo dovolilo tudi ustanovitve nobene nove podružnice več, ker se jih je že precejšnje število v drugih krajih moralo opustiti. Resnica je pač, da bo vsaka pokrajinska zveza, ki se bo brez poznanja razmer in brez ozira na krajevne potrebe po vodstvenem »preudarku« iz Ljubljane ustanovila, mrtvorojeno dete . . . Ustanavljanje ali bolje: oviranje ustanovitve pokrajinskih zvez je najjasnejše pokazalo, kaka coklja je društven odbor, ki noče biti na svojem mestu.

Institucija potovalnih učiteljev. Prisiljena od razmer in javnega umenja je pred približno štirimi leti nastavila družba sv. Cirila in Metoda dva potovalna učitelja. Novoizvoljeni odbor na skupščini v Bohinjski Bistrici je prevzel

skrajno zavoženo gospodarstvo in na pol mrtvo podružništvo, ki ga je bilo treba poživiti in pridobiti šolski družbi stalnih dohodkov. Zraven tega se je institucija potovalnih učiteljev pri Súdmarki imenitno obnesla in naravnost izzivala v posnemanje. Vpliv dela novih družbenih moči se je kmalu pokazal; vsled njih agilnosti, predavanj in osebnega stika so se stare podružnice utrdile, ustanovile nove dobro uspevajoče, prispevki podružnih so rastle, sploh se je izvedla trdna organizacija, katere so se najbolj zbal nasprotniki C. M. D. To so pričali njih napadi na potovalne učitelje. Natančnejih podatkov o delavanju naših potovalnih učiteljev kakor jih objavlja »Súdmarka«, nimamo, ker jih menda nista smela objaviti, da ne bi trpel — sijaj družbene pisarne... Sploh je smatralo slavno vodstvo svoje potovalne učitelje samo za služabnike minorum gentium, ki se lahko vsak trenolek brez povoda postavijo na cesto. Toda njih uspehe vidimo in to nam govori dovolj jasno in dovolj ostro obsoja postopanje vodstva. Tako je prišel letošnji 15. maj in na vodstveni seji se je sklenilo, da se »z ozirom na slabo denarno stanje« opusti posebni potovalni učitelj za Štajersko. Da ne bo preveč razburjenja, se odpusti najprej g. Prekovšek in ko se duhovi pomirijo, pride na vrsto še g. Beg. Priznati se mora, da so gospodje v vodstvu previdno kalkulirali: izza bohinjske skupščine se je štajersko podružništvo dovolj krepko razvilo in s številom podružnic so narasli tudi denarni prispevki. Družbin koledar za 1909 izkazuje na Štajerskem 32 delujočih podružnic, ki so prispevale v Ljubljano K 7.703'08, v koledarju za 1912 pa je navedenih 60 delavnih podružnic, ki so poslale centrali K 13.101'72. Sedaj pa je na Štajerskem že 69 delujočih podružnic, snuje se jih 10 ter so za nje pravila že vložena in deloma odobrena, vršijo pa se priprave še za nadaljnjih 5. Zraven tega so Štajerci navdušeni narodnjaki in se za svojega potovalnega učitelja ne bodo zavzeli, pač pa še naprej pošiljali prispevke nezmotljivemu vodstvu v Ljubljano. A pokazalo se je, da imajo Štajerci več smisla za moderno obrambno delo ko slavno ljubljansko vodstvo, da priznava tudi delo in zasluge marljivega potovalnega učitelja, zato je na zaupnem sestanku delegatov štajerskih podružnic v navzočnosti treh zastopnikov vodstva bilo izrečeno za služeno priznanje njegovemu delu in izražena želja, naj ostane še za naprej potovalni učitelj Štajerske. Podružnice so celo pripravljene, same vzdrževati potovalnega učitelja! Kako se bo stvar razvila, ni gotovo, ker slavno vodstvo bo brez dvoma skušalo doseči da ostane vse pri njegovem sklepu. Sicer pa ni nikaka prijetnost, biti izročen na milost in nemilost samovoljnosti par gospodov!

Vodstvo baje štedi, zato tak sklep! Primerjajmo! »Súdmarka« je izdala za svoje potovalne učitelje v zadnjih petih letih: l. 1907: K 22.199'83, l. 1908: K 19.842'06, l. 1909: K 20.602'21, l. 1910: K 18.831'22 in l. 1911: K 28.472'66 (4'28% vseh izdatkov) Lani je »Súdmarka« nastavila tretjega; prej je imela samo dva! In C. M. D.? Glasom koledarja sta jo stala oba potovalna učitelja samo letnih K 4.800'— (2'44% vseh izdatkov). Samo majhna razlika! O denarnem gospodarstvu vodstva pa bo treba napisati posebno poglavje, kajti če ima dovolj za podporo ljubljanskim internatom, kamor baje spadajo hčerke

iz boljših, »višjih« krogov, bi moralo imeti par tisočakov tudi za nujno potrebne institucije. O tem prihodnjič!

O zaupnem posvetovanju delegatov pred skupščino C. M. D. se govori in piše že več let, pa tako nujna zadeva se še vedno ne more uresničiti, ker se vodstvu ne zdi potrebna delitev glavne skupščine, da bi bilo delovanje družbe uspešnejše (letošnji »Slov. Branik«, št. 4.). Ta izjava je odgovor na resolucijo, ki jo je vzelo vodstvo na lanski skupščini na znanje in na številne vloge družbenih podružnic, zlasti štajerskih naj se uvede po zgledu »Südmarke« zaupno posvetovanje delegatov, na katerem bi se o novih načrtih in o dosedanjem delu razpravljalo. Saj se javni skupščini o takih zadevah niti govoriti ne more in ne sme, da naših načrtov nasprotniki prej ne omogočijo, predno se sploh začnejo izvajati. Kak hrup je zagnalo pred štiri leti nemško časopisje, ker je na skupščini v Ptuj nek mariborski odvetnik samo splošno opozoril na nevarnost, ki nam preti od severa! O važnosti in potrebnosti zaupnega pogovora delegatov vseh podružnic razen vodstva nihče več ne dvomi. Presneto slabo vest mora imeti vodstvo, da se odkrite besede tako boji...

Sppravili se izgovarja, kjer ne najde paragrafov, ki bi določali zaupen sestanek, obenem pa se mu ne zdi vredno, jih spreminjati! Stara resnica je, da so se birokrati vsakokrat sklicevali na paragrafe, kadar so hoteli preprečiti razvoj in napredek dobre stvari. »Südmarka« na primer nima besedice o zaupnem posvetovanju svojih delegatov v pravilih, pa ga po § 2 skliče vsako leto. Pri nas se ponavljajo stare fraze in ceremonije na glavnih skupščinah že nad četrto stoletja, pa ob otvoritvi prvomestnik niti ne ve konstatirati, koliko delegatov z glasovalno pravico je navzočih in koliko podružnic je zastopanih. Zato se tudi ni čuditi, če se na skupščinah, ki bi morale biti namenjene resnemu delu, važna vprašanja bagatelizirajo in si vodstvo razbija glave s formalnostmi in išče za vsakim grmom diametralnih nasprotij z družbenimi pravili. Ljudje okrog »Slov. Straže« so v tem oziru modernejši: že na ustanovnem občnem zboru so sklenili, da vsako leto priredijo zaupno obrambno anketo pred javnim zborovanjem, dasi jim tega — ne nalagajo paragrafi. Da svojih sklepov ne izvajajo, je krivo samo, ker nimajo ljudi, ki bi se resno pečali z obrambnimi vprašanji. Vodstvo šolske družbe pa se brani z vsemi močmi vsakega napredka in nedostopno vsem nasvetom slepomiši instinktivno brez jasnih načrtov po starih, razvoženih potih v negotovo bodočnost. To se godi istočasno, ko od severa pritiska moderno oborožen sovražnik in nam trga kos za kosom rodne zemlje in je s tujimi šolami minirano celo naše ozemlje prav do morja.

Naseljevanje nemških kmetov nad Mariborom in v Marenberški okolici, ki ga je začela Südmarka pred dobrimi petimi leti v velikih potezih, ni imelo zaželenega uspeha. Izdale so se ogromne vrste, skupaj v petih letih K 739.796'18, lansko leto K 207'867'33, za posestva 50 naseljeniškim rodbinam z 253 osebami. Tuji neseljenci so slabi gospodarji, ne poznajo krajevnih razmer in našega načina obdelovanja zemlje, za to je cela akcija ponesrečena. To je dovedlo lanski občni zbor Südmarke do sklepa, da se odslej posveti skrb v prvi

vrsti posredovanju pri nakupu posestev premožnejšim kmetom, rokodelcem, gostilničarjem in penzionistom, ki bi se hoteli naseliti v lepih spodnještajerskih krajih in okrepiti nemštvo. To je združeno z manjšimi stroški a obeta po izkušnjah prvega leta Súdmarki obilo uspeha. S tem je dana tudi smer delovanja »Braniboru« in »Slov. Straži«, če se zavedata svoje naloge.

Súdmarka in obrtništvo. Na lanskem občnem zboru Súdmarke v Celju se je sklenilo, kolikor mogoče omejiti naseljevanje v Št. Ilju in Marenberku, ki je stalo dosedaj ogromne vsote, in tembolj skrbeti za obrtništvo, to je za obrtnike in obrtniški naraščaj. Vsi so si bili v tem edini, da je s tem nastopila za »Súdmarko« nova era plemenitega ljudskega dela, v resnici pa so našli le novo, najpripravnejše, nam najnevarnejše sredstvo za germanizacijo Slovencev. Neki Spodnjeavstrijec Scherbaum je lani prepotoval celo Spodnje Štajersko, da bi študiral nemške manjšine; povsod je našel pomanjkanje nemških obrtnikov, ki bi znali slovenski in — nemškega obrtniškega naraščaja. Zato se je »Súdmarka« zavzela za stvar. Naselila je v mariborski okolici, v raznih krajih Slovenskih goric, v Ptuj, Ljutomeru, Slov. Gradcu, v Sevnici, Polzeli, Brežicah itd. celo vrsto obrtnikov in rokodelcev, ki naj bodo kvas germanizacije. To je bilo Súdmarki tem lažje, ker na celi obmejni črti v nekaterih občinah sploh ni nobenega obrtnika, ki ga najbolj potrebujejo, na pr. v vinorodnih krajih sodarja itd. Za nas je »Súdmarkin« načrt lahko usodepoln. Kmet, ki se poti od rana do večera na polju, je kulturi in napredku težko pristopen. Nasprotno ima obrtniški stan svobodnejši razmah; po dnevnem delu gre v gostilno, čita časopise, kar od utrujenega kmeta ne moremo pričakovati. Par obrtnikov da lahko kmečki občini čisto nemško lice: časopisi, napisi, knjigovodstvo, občinsko gošpodarstvo...

V domovih za obrtniške vajence v Mariboru, Gradcu, Ptuj in Celju se nam ponemčujejo slovenski vajenci, z državno podporo seveda, od slovenske strani pa se je dosedaj še premalo zgodilo. O »Braniboru« je pisal nek Súdmarkovec, da dela proti »Súdmarki« — mit allen Mitteln; žal da to ne odgovarja resnici. Tudi »Slov. Straža« bi imela tukaj hvaležno polje, ki bi narodu ali če hoče: ljudstvu več koristilo kakor izdajanje slik klerikalnih veljakov, o katerih ljude vedo, da jim ni dosti za narodnost. Organizacija spodnještajerskega obrtništva, posredovalnice vajencev in pomočnikov, trgovska in obrtna zbornica za Spodnje Štajersko, slovenske obrtne in obrtno-nadaljevalne šole... so vprašanja, ki čakajo udeleženosti.

Súdmarka in ljudske knjižnice. Súdmarka posveča posebno pažnjo razširjanju dobrega ljudskega čtiva, skrbno izbranega z ozirom na potrebe prebivalstva, mestnega ali kmetiškega, kjer otvorijo knjižnice. Tekom let je ustanovila 270 knjižnic s 169.065 knjigami; v preteklem letu je bilo novo ustanovljenih 58 knjižnic z 21.700 zvezki, za kar je izdala 11.985 K 42 v. V 11 krajih je vzdrževala potovalne knjižnice, ki se po potrebi lahko med seboj zamenjujejo. Število izposojevalcev je leta 1911 znašalo 27.757 (leta 1910 26.344), ki so si izposodili 235.964 (301.817) knjig. Letos še izda »S.« seznam vzornih knjig za ljudske knjižnice.

Poučen je pregled za slovensko ozemlje.

Kraj:	Število			Kraj:	Število		
	a) knjig	b) izposojevalcev	c) izposojenih knjig		a) knjig	b) izposojevalcev	c) izposojenih knjig
Marenberg	470	50	1005	Šoštanj	409	78	188
Sv. Lovrenc n. Mariborom	385	14	47	Velenje	118	15	79
Gornja sv. Kungota	318	10	216	Slov. Gradec	1197	23	400
Maribor	5057	1295	31.257	Brežice	1218	441	1622
Radvanje	499	34	117	Sp. Drago- grad	120	33	122
Pobrež	984	18	214	Železna Kapla	1380	17	653
Studenci	1234	19	671	Pliberk	578	202	562
Št. Ilj. v Sl. gor.	1212	21	240	Bleiburg	1996	75	1189
Sv. Lenart v Sl. gor.	473	19	79	Rožek	784	47	1164
Radgona	1450	481	2098	Žabnice	214	50	230
Ljutomer	1107	113	662	Podkloster	1254	79	753
Ormož	1112	74	947	Jesenice	929	24	690
Ptuj	1754	107	1283	Domžale	279	8	39
Pragersko	560	13	91	Ljubljana	4309	410	24.200
Slov. Bistrica	709	900(?)	1546	Kočevje	1477	212	1823
Celje	2435	141	3075	Gorica	508	24	370
				Trst	2211	418	4632

Iz tega pregleda je razvidno, da marsikatera Südmarkina knjižnica ne izpolnjuje svojega namena, ker knjige ležijo nečitane, na primer v Št. Ilju, pri Sv. Lenartu, na Pragerskem, v Slov. Gradcu, Sv. Lovrencu, Domžalah in drugod. Ljudje očitvidno nemških knjig — ne razumejo. Velike važnosti pa so knjižnice — če se sme podatkom verjeti — v Mariboru, Marenbergu, Radgoni, Ptuju, Brežicah, Ljubljani. Sami sebe so prekosili Slovenjebistričani! Vsa čast sicer njihovi nacionalni gorečnosti, a več izposojevalcev knjižnica ni mogla imeti nego je vseh tamkajšnjih Nemcev, ki znajo in še ne znajo čitati . . .

Na vsak način so Südmarkine knjižnice velik kulturni faktor, s katerim nam je treba računati. Kaj imamo mi? Nekaj javnih knjižnic v posameznih večjih krajih, ki jih vzdržujejo razna bralna društva in čitalnice, knjižnice ferijalnih akademskih društev (ljubljanska »Prosveta« jih je ustanovila že 50, njene podružnice tudi toliko), knjižnice socialnih demokratov — to je vse, če se na oziramo na one, ki jih je ustanovila S. K. S. Z. in jih podpira »Slov. Straža«, ker v njih se nahajajo v prvi vrsti knjige kakor: življenje svetnikov, slov. večernice itd. V primerjanje so mi na razpologo podatki za nekatere slovenske ljudske knjižnice. Simon Gregorčičeva ljudska knjižnica v Ljubljani je štela koncem l. 1911 3817 knjig (487 več kot 1910), 560 izposojevalcev, ki so prečitali 22.124 knjig, torej manj kakor pri Südmarki. Veliko kulturno delo vrši mariborska ljudska knjižnica, h katere ustanovitvi so dali inicijativo srednješolski dijaki in ki vsled požrtvovalnosti knjižničarjev krasno uspeva. Na koncu preteklega leta je štela 1587 knjig, 409 izposojevalcev si je izposodilo 6071 zvezkov. Ima tudi češki

oddelek za mladino. Ljudska knjižnica ptujske čitalnice je štela 420 knjig, 9 izposojevalcev, izposodilo pa se je 670 knjig.

Pozdravljati je zvezo slovenskih ljudskih knjižnic, ki se snuje v Ljubljani in ki bo enotno organizirala ljudske knjižnice in poljudna predavanja. — Opomnim še, da je ustanovil »Südmährenbund« na južnem Moravskem dosedaj 108 knjižnic s 17.000 zvezki. — *bl.*

Iz poročila o občnem zboru »Zveze slov. odvetnikov«. V zadnjem letu so se razmere z ozirom na enakopravnost jezikov v mestih znatno poslabšale; germanizatorični sistem, ki je bil inavguriran iz centrale, se je pričel iz obmejnih pokrajin potezati čimdalje bolj zavestno tudi v kranjska sodišča, pred vsem na ljubljansko deželno sodišče, ustvarjajoč nevarne prejedice. Paralelno temu so se seveda jezikovne razmere na Štajerskem in Koroškem uprav katastrofalno poslabšale, prišli smo na Koroškem že tako daleč, da disciplinirajo nemški sodniki slovenskega odvetnika zaradi slovenske govornice s svojim klientom. Vse tozadavne pritožbe so ostale brezuspešne in na interpelacije se navadno niti ne odgovarja.

Zveza je zbirala gradivo za spomenico o krivicah, ki se gode Slovincem v državnih in avtonomnih uradih, pa se je dosedaj odzval le en odvetnik iz Celovca; na Štajerskem in drugod je za to premalo zanimanja... Jezikovnih pritožb je bilo vloženih 43, in sicer za Kranjsko 1, za Štajersko 30, za Koroško 3 in za Primorsko 9. Ugodno rešenih je bilo vseh 9 pritožb s Primorskega in 1 s Štajerskega, negativno rešena je bila 1, na ostale pritožbe še ni odgovora.

Te številke o nazadovanju v uradih glasno obtožujejo večino slovenske delegacije v državnem zboru, ki je v vseh takih vprašanjih pasivna, tako kar se tiče personalnih zadev sodnikov kakor glede jezikovnega vprašanja. Ta večina v parlamentu sodi namreč, da so vsi slovenski sodniki sami »liberalci«, katerih ni treba podpirati. Edini klerikalec Verstovšek je nekoč spravil krivice, ki se nam godijo pri štajerskih sodiščih, v bojevitem govoru pred državni zbor, pa še ta je pri repliki nekega nemškega poslanca — zbežal iz zborovalnice... Take branitelje slov. jezikovnik pravic pošilja naš narod na Dunaj. Zato na vseh poljih nazadovanje.

Čez 2800 K je izdala »Slov. Straža« za »obmejno« dijaštvo. Ker pa ravno na meji ni nič klerikalnih studentov, smo radovedni, kam je ta denar izginil. Kler. študentje ga pri podp. društvih nikjer ne navajajo. Srečna klerikalna mladina!

Za šolstvo in splošno naobrazbo. Govoriti o pomenu šolstva in ljudske naobrazbe za splošni razvoj in napredek naroda je res že odveč. Žal, da se njega pomen upošteva povsod v večji meri kakor ravno pri Slovincih. Ljudsko šolstvo je med slovenskimi deželami najbolj zanemarjeno na Kranjskem; dočim ima Koroška preveč meščanskih šol in Štajerska 21 javnih ter 13 privatnih (vse z nemškim učnim jezikom, med njimi 6 na Spodnjem Štajerskem), vzdržuje kranjska dežela eno edino nemško meščansko šolo v Krškem — meščanska šola v Postojni je mestna. Višja izobrazba ženske mladine je na Kranjskem prepuščena nunam. — Kako skrbijo mesta z lastnim statutom, kolikor v obče pridejo za Slovence v poštev, kaže za leta 1901 do

1907 priložena tabela, za katero so povzete številke iz »Oester. Statist. Handbuch (1904—1910).

	Trst	Gradec	Ljubljana	Gorica	Maribor	Celovec	Celje	Ptuj
Prebivalstvo (brez vojaštva)	1900 176.383	132.915	33.955	23.671	23.258	21.630	6.105	3.690
Izdatki mesta za šolstvo in splošno naobrazbo K	1901 1.860.741	759.292	177.954	134.697	77.966	157.508	32.786	15.694
	1902 1.768.100	1.000.168	162.256	136.881	88.644	159.025	39.118	15.248
	1903 1.872.809	1.129.797	160.564	140.679	132.940	185.689	51.150	147.574
	1904 1.977.586	1.207.469	205.245	158.908	81.827	189.287	53.507	183.869
	1905 2.014.591	1.141.635	134.115	166.188	136.799	132.177	51.836	163.591
	1906 2.042.913	1.228.869	141.849	183.474	95.434	124.264	86.626	166.765
	1907 3.074.469	1.201.379	?	189.719	176.689	140.333	97.369	31.486
dto v % vseh realnih izdatkov	1906 9.16%	14.04%	8.37%	21.47%	7.94%	6.76%	17.32%	28.06%
Na enega prebivalca povprečno letnih	K 11.83	K 3.24	K 4.82	K 6.70	K 4.89	K 7.19	K 9.67	K 28.02

*) Za leto 1907 mi podatki, tikajoči se Ljubljane, niso bili na razpolago.

V vseh teh avtonomnih mestih so v omenjenih letih izdatki znatno narastli (podvojili se se v posameznih letih v Mariboru, potrojili v Celju, v Ptujju so bili leta 1904 približno dvanaajstkrat tako veliki ko tri leta prej), le v Ljubljani so do leta 1906 padli. Za dobrih 10.000 prebivalcev manjša Gorica je v posameznih letih izdala za šolstvo več kot Ljubljana, ravno tako Maribor in Celovec, celo devetkrat manjši Ptuj. Sploh je Ptuj ono mesto, ki se najbolj zaveda važnosti dobro razvitega šolstva za dečke in deklice, saj je v zadnjih letih izdal v ta namen okrog 3 milijone kron, brez ozira na to, da vzdržuje v tem mestecu tudi dežela višjo gimnazijo. V Ptujju je javna dekliška meščan-

ška šola, kakoršne cela Kranjska ne premore, kakor je tudi žalostno dejstvo, da je slovenska stolica edino glavno mesto v Avstriji brez javnih meščanskih šol! Na posameznega prebivalca je prišlo v letih 1901—1907 za šolstvo na leto povprečno največ v Ptuj: K 28'02, v Trstu: K 11'83, v Celju: K 9'67, najmanj pa zopet — v Ljubljani: K 4'82 ...

Bela Ljubljana, v katerem oziru se ne nahajaš na najzadnjem mestu?

—bl.

»Südmarkina« **loterija**, po prizadevanju nemških poslancev davka prosta, je vrgla prvo leto K 80.000—, drugo leto K 80.269'44 in lani K 65.960'21 čistega dobička. Tudi pri nas se je že pred leti govorilo o taki loteriji C. M. D., pa se menda na njo niti resno mislilo ni. Pač pa je »Slov. Straža« letos dobila od ministerstva dovoljenje, da priredi efektno loterijo.

Poziv za prispevke obrambni razstavi. »Prosveta« priredi sredi septembra v Ljubljani **obrambno razstavo**. Povsod, kjer se je to zvedelo, je našla misel najživejše zanimanje in odobravanje. Gradiva je že dosti zbranega in tako razstava zasigurana, vendar se obračamo tem potom na vse bralce »Omladine«, da nam priskočijo na pomoč. Gotovo je po Slovenskem marsikaka zanimiva knjiga skrita, ki bi na razstavi zelo koristila (rabili bi posebno starejše repertorije krajev iz vseh slovenskih pokrajin). Knjiga se seveda na zahtevo vrne in poroštvo vzame »Prosveta«. Z veseljem bi sprejeli tudi fotografije raznih činov iz ptujskih, mariborskih, celjskih, kočevskih izgrediv, kjer Slovenec ni bil varen življenja. Narodni domi, slovenske trgovine in slovenske šole hranijo gotovo obilo gradiva. Upamo, da bode naša prošnja našla odziv in bo obrambna razstava pokazala zavednost ogroženih krajev. Vse prispevke sprejema »Prosveta« (obrambna razstava) Ljubljana.

SLOVENSKO DIJAŠTVO.

Slovenija. Častni večer g. Ivana Luzarja, nadrevidenta juž. žel. v p. »Slovenija« je priredila 5. junija t. l. svojemu novemu častnemu članu zelo lepo uspeli častni večer. Da je društvo sklenilo slavnost prirediti v večjem slogu, ga je vodilo več motivov. Hotelo je pokazati hvaležnost in udanost napr. dijaštva do svojega slavljenca, a prirediti tudi dunajskim Slovencem prijeten večer in poglobiti simpatije dunajske inteligence do društva.

Na večer je prihitelo veliko število uradnikov in drugih gospodov in dam ter skoro celokupno napredno dijaštvo. Na istem so bila zastopana vsa napr. akademična društva in tudi izobr. društvo »Zvezda«.

Slavnostni večer je otvoril tov. Ivan Sajovic povdarjajoč pomen večera. Društvo je imenovalo g. slavljenca za svojega častnega člana, ker je bil soustanovitelj »Slovenije« pred 43 leti in ker je dolgo vrsto let nesebično in neumorno opravljal mesto prvega blagajnika pri podp. društvu, ki ga je šele on s svojo neumornostjo povzdignil na tisto mesto, kjer stoji danes. On je s tihim

delom in z ljubeznijo, pomagal velikemu številu ubožnega dijaštva in tako rešil marsikoga gotove pogube.

Nadalje so govorili državni poslanec dr. Rybař, starejšina g. dr. Kramer in Ivan Vovk kot predsednik »Zvezde« in končno slavljene sam.

Izboren dunajski kvartet, g. Rijavec in tov. Anton Trost so povzdignili večer s svojimi umetniško prednašanimi točkami in mu pripomogli do popolnega uspeha.

Promocije. Promovirali so za doktorje prava tt. Slovenijani: Lavo Mastnak, Gušo Stojkovič, Jakob Prešeren in France Trampuž; tt. Adrijani: Klepec Jože, Boezio Lenart, Hojnik Fran in Sajovic Rudolf; t. Lipša Franjo, Tabor; za doktorja medicine: Radivoj Pesjak, Slovenija; inženirski izpit sta napravila tt. Fischer Fran, bivši večkratni ter marljivi predsednik »Tabora« in Alojz Horvat, tudi »Taborjan«. — Vsem najiskrenejše čestitano.

»Kras«, društvo slovenskih agronomov na Dunaju, je 22. junija t. l. praznovalo svojo petletnico. K tej svoji slavnosti je povabilo poleg drugih društev tudi »Slovenijo«, iz katere je to društvo izšlo. In radevolje smo se odzvali povabilu. Slavnostni govor je imel tč. predsednik »Krasa«. Ne zahtevamo, da bi se bil morda zahvalil »Sloveniji« za požrtvovalno podporo, s katero je ona to ubogo svoje dete spravila na svet, pač pa mislimo, da zastopniki povabljenih društev od prirediteljev že toliko takta lahka pričakujejo, da se na takih prireditvah povabljeni društva spavšalnimi namigavanji ne napadajo. Ker je ta v vsakem oziru vsega obžalovanja vreden dogodek predvsem tudi eminentna notranja zadeva »Krasa« samega, ne bomo zaenkrat z avtentičnimi viri slovenjanskega arhiva prišli na dan; tudi navzlic tej eklatantni netaktnosti nismo ostentativno zapustili prireditve, ampak smo le z dobro opažeo pasivnostjo demonstrirali, to pa za to ker mislimo, da ni bila tu toliko vmes zlobnost kot pa — da se milo izrazimo — slaba informiranost, katero registriramo.

»Iliriji« v spominsko knjigo. »Studentská Revue« 10. št. V. letnik piše: »Zadnjega maja in v začetku junija je slavilo slovensko društvo »Ilirija« desetletnico obstoja. Poleg dni, posvečenih zabavam, je bilo določeno le dopoldne 31. maja za slavnostno zborovanje, kjer bi imeli govoriti posl. Hribar, dr. Kramar in drugi. Proponirali program se je pa močno skrčil, govora sta le rektorja univerze in tehnike, zastopniki »Svaza«, Sokola, mestnega sveta in jugoslovanskih akad. društev. Za prihodnjič svetujemo g. kolegom, ravno zaradi simpatičnosti, da bi se skrbnejše pripravili na podobno zborovanje, predvsem, da bi si bili na jasnem z razločkom med občnim zborom in slavnostnim zborovanjem, zakaj njih pojmi so se tozadevno čudovito mešali...« Naznačena revija je glasilo akad. mladeži načel Masaryka, ki so ga na tem zborovanju v eni sapi s Kramarjem proglasili za častnega člana... Mimogrede omenimo, da je slavnostni govornik ponovil članek, priobčen v »Sl. Narodu« in v »Union« ki smo se ž njim pečali v 3,4 št. »Omladine« in ki pričakujemo nanj replike. —

Še »Ilirija«. G. dr. Egon Stare je v »Sl. Narodu« priobčil »Spomine« iz dobe ustanovitve »Ilirije« in na koncu teh spominov čitamo sledeče: »V poznejši dobi svojega razvitka je »Ilirija« krenila na druga pota. Nekaj časa je bila

izrazito svobodomiselna, drugikrat se je postavila zopet v opozicijo proti radikalnemu društvu »Adrija«, bila je tudi socialno-demokratska itd. V najnovejši dobi pa je prišla do prepričanja, da je ona pot najboljša, ki jo je hodila ob svoji ustanovitvi: v njeno sredo imej pristop vsak slovenski akademik, brez razlike političnega prepričanja. Pisec s svojega osebnega stališča ta najnovejši preobrat pozdravlja kar najpristrčneje. H koncu teh kratkih črtic izražam iskreno željo, da bi združilo najstarejše praško akademično društvo »Ilirija« na podlagi svojega širokega programa v svoji sredi zopet vse slovenske akademike v Pragi, do bi zopet postalo središče in zbirališče celokupnega slovenskega dijaštva v Pragi v čast in slavo sebi in slovenskemu narodu v zmislu znanega češkega reka: »Buďte celek, a ne drobtové!« — V resnici ne vemo sedaj, pri čem da smo, oziroma pri čem je »Ilirija«, zakaj v »D. V.« z dne 4. 2. 1911 je stalo o priliki enquete liberalnega dijaštva...: »konglomerat raznoidejnih ljudi v organizacijskem oziru ne pomeni ničesar«. »Ilirija« se je udeležila tiste liberalne enquete in je izjavila da je za organizacijo liberalnega dijaštva in »D. V.« je pozdravljal jublantko kot zvesto zaveznico osnnd. Kako bo sedaj v jeseni? Ali postane »Ilirija« omnibus in bo vzprejemala klerikalce, liberalce, radikalce, soc. demokrate in divjake vse vprek, ali bo kako drugače. »Ilirija« naj se vendar enkrat izreče, kaj je z njo. Pozivljamo jo in upamo, da si bomo do jeseni na jasnem. Pridejo novinci in kako jim porečete? Vsega jim vendar ne morete servirati, kakor bo komu bolj po godu?...

In še enkrat: Več smotrenosti! Vsebino svojega zadnjega članka, ki je izzval tako dolgo repliko, sem posnel po uradni statistiki. Iz te mi ni bilo mogoče razbrati drugega kakor število kandidatov filozofije, ki so napravili izpit iz slovenskega in nemškega učnega jezika skupaj, ker tu čisto lahko prejudiciramo, da so dotični filozofi Slovenci, ozir. da so oni s hrvatskim in laškim učnim jezikom po večini Srbohrvatje. Že te številke ozir. ničle same zahtevajo od naših filozofov posebno filologov več smotrenosti pri izbiri svojih strokovnih skupin. Izpit iz učnega jezika je v primeri z jezikom kot glavnim predmetom mnogo lažji. In če se že za laški učni jezik ni prijavil noben Slovenec, je tembolj upravičena domneva, da je med kandidati, ki so usposobljeni za laščino kot glavni predmet še manj Slovencev. Torej nikjer nič! Zraven pa vedno bolj slišimo, da misli vlada preosnovati precej srednjih šol našega ozemlja in uvesti mesto nekaterih klasičnih ozir. modernih jezikov take, ki so za naše kraje večje ga praktičnega pomena. In tu prideta brezpogojno v poštev za Slovence laščina oz. za Lahe slovenščina. Ali naj sedaj čakamo da bodo Lah po zgledu koroških Nemcev poslali svoje ljudi študirat slovenščino ter tako oškodili ne samo slovenskega profesorja in dijaka temveč slovensko stvar sploh. Slovenski filologi naj torej kolikor mogoče dosežejo usposobljenost iz laščine bodisi kot glavnega ali stranskega predmeta ali pa učnega jezika.

J. R.

Prostoročno risanje kot glavni, geometrijsko risanje in matematika kot stranska predmeta. Glede te skupine je izšla posebna naredba (Reichsgesetzblatt 1912. šte. 73.). Zahteva se matura, le v izrednih slučajih je mogoče odpustiti kandidatu ta predpogoj; za ženske zadostuje tudi matura z liceja.

Nadalje mora kandidat dokazati štiriletno obiskovanje kake visoke umetniške javne šole (slikarske akademije ali obrtnega muzeja na Dunaju). Za oba stranska predmeta je treba poslušati predavanja na tehnični visoki šoli, iz filozofije in pedagogike pa so potrebna kolokvijska izpričevala z univerze.

IV. narodno-radikalni shod. Opozarjamo vse tovariše, da nam pravočasno naznani svojo udeležbo, da jim preskrbimo brezplačna stanovanja in skupno hrano. Natančnejši program objavimo pravočasno v dnevnikih. Tovariši, ki žele obširnejše poseči v debato, naj to naznani pripravljalnemu odboru, ki jim na željo dopošlje predavanja v ekscerptih! — Vse shoda se tikajoče stvari je naslavljal na »Prosveto« v Ljubljani, Mestni Dom.

»Sava«, društvo svobodomiselnih akademikov nam je vrnilo »Omladino« s pripisom: »Tem potom se zahvaljujemo za nadaljno pošiljatev lista, ki je za nas preučeno pisan.« — Tableau!

Stenografij! Ne pustite, da nam naša slovenska stenografija ob pomanjkanju strokovnih učiteljev zamre. V Zagrebu obstoji izpitna komisija za to.

SREDNJEŠOLSKI VESTNIK.

O tržaških srednjih šolah (našim poslancem v pomislek). »Edinost« z dne 22. julija je prinesla izboren članek, kjer zahteva Dr. M. slovensko realno gimnazijo v Trstu. Članek je bil celo deloma konfisciran in ravno oni odstavek kjer se dotakne groznih germanizatoričnih razmer na trž. srednjih šolah. Sploh je ta članek dobro očrtal potrebo po slovenski srednji šoli. Pričakujoč stereotipen odgovor vlade, da nimamo niti ljudskih šol in da zahtevamo srednjo šolo, zahteva pisec omenjenega članka precej ironično realno gimnazijo za one slov. otroke okolice, ki imajo slov. ljudske šole. Najbolje pa govori za slov. srednjo šolo število slovenskih gimnazijcev (232) in realcev.

Hotel bi pa staviti malo vprašanje:

Ali se strinjajo tudi naši tržaški poslanci s to zahtevo razun na shodih v Trstu in morda v kakem govoru v dunajskem parlamentu?

Ali se ne uklonijo vi maiori?

Naj ostane pa tudi to vprašanje brez odgovora. Ako tudi ne uvidevajo potrebe po slov. srednji šoli, in jo celo, ravnaajo se po mnenju drugih krogov in iz »taktičnih« ozirov zanikujejo, zakaj ne skrbijo za to, da se razmere na srednjih šolah vsaj izboljšajo in ne leto za letom slabšajo? Ali ni znano našim poslancem, da ne bomo imeli v prihodnjem šolskem letu na nobeni srednji šoli v Trstu niti enega slovenskega profesorja, suplenta ali učitelja, razun onih za slovenščino, (1 profesor in 1 suplent na gimnaziji, 1 neizprašan suplent na realki)? Ali ni znano našim poslancem da je bilo koncem junija imenovanih pet definitivnih nemških profesorjev iz Češkega in Tirolskega in to samo za trž. gimnazijo? Caveant consules!!

L.

Treba je čuti dva zvona. Z ozirom na članek: Iz Maribora v 3, 4 št. Omladine smo dobili sledeči odgovor: Trditev, da se mariborski gospodje ne

brigajo za mladino ne odgovarjaja istini, ker gredo v resnici slovenskim dijakom zelo na roko. Tudi za samovzojo skrbe mariborski dijaki, kar more potrditi vodstvo »Ljudske knjižnice«, ki jo prav pridno obiskujejo (tudi dijakinje!). Med njimi je dalje najti dokaj naročnikov na »Slov. Branik«, »Omladino«, »N. Zapiske« ter »Napredno Misel« in s pridom se čite »Veda«, »Lj. Zvon« itd., torej so tudi togledne informacije dopisnikove slabo podprte! Isto velja, kar se tiče učenja tujih jezikov in CMD., ki ji polože letošnji abiturienti kamen. Dotakniti se moramo še mnenja g. A. J. o elegantnih dijakih. Stojimo na stališču, da bodi dijak pozoren na se na zunaj kakor na znotraj. Zavedamo se, da opravljamo po svojih močeh svoje dolžnosti in si zato ne damo na ljubo neutemeljenim očitkom obdelovati s postopajočimi gentlemani! Prosimo končno cenj. uredništvo, da postopa kritičnejše glede sličnih dopisov, da ne škoduje samo sebi! (Nočemo nikomur delati nezaslužene krivice in raje priobčujemo dobre vesti nego slabe! Ured.)

Sestanek naprednih abiturientov se vrši dne 15 in 16 sept. v Ljubljani s sledečimi predavanji: Narodno radikalni program. — Sokolstvo in radikalizem. — Vprašanje naraščaja. — Počitniška zveza. — Slovenstvo in Jugoslovanstvo. — Enotna organizacija. — Naše delo v akademičnih društvih. — Upamo, da se bodo udeležniki shoda udeleževali tudi referatov tega sestanka. Z napadi pripravljalnega odbora na narodno-radikalno strujo dva članka v »Dnevu« se bomo pečali po sestanku. —

Mariborski srednješolci so v ravnokar minulem šolskem letu priredili v prid dijaški kuhinji dve predstavi pri Sv. Lovrencu nad Mariborom in v Slovenski Bistrici. Obe predstavi sta zraven lepega čistega dobička bili tudi važni za narodno probujo v dotičnih krajih, a političnega ozadja pri takih dobrodelnih predstavah, ki se vrše pod nadzorstvom profesorjev, ni treba iskati, kakor so to storili nemški politični listi!

DIJAŠKO SOCIALNI VESTNIK.

Podporno društvo za slov. visokošolce in dijaštvo. Na Dunaju je nastalo med naprednim dijaštvom in slov. podpornim društvom precej napeto razmerje, katerega so zakrivili klerikalci s svojim nepoštenim postopanjem in egoizmom. Ker nismo hoteli že preje poročati Omladini iz gotovih vzrokov o tem, za dunajsko dijaštvo tako kočljivem sporu, naj sedaj, ko vidimo trezno celo afero, nekoliko razmotrmo sedanje razmerje, da za bodočnost uberemo gotovo pot.

Pri slov. podpornem društvu so imela vsa tri slov. akad. društva in zadnje čase tudi divjaki svoje zastopnike, ki naj bi pri društvu zastopali prošnje in opozarjali odbor o potrebi ali nepotrebi vsakega prosilca; da bi pa ti zastopniki bolj samostojno in odkritosrčno izpovedovali svoja mnenja in se pomenili o potrebi vsakega dijaka, je sklenilo društvo provizorno osnovati nekak pododbor, kjer naj bi dijaki v odsotnosti podp. društva pretehtali vse prošnje in jih s potrebnimi opombami poslali društvu, ki bi nato razdelilo podpore po

klasifikaciji pododbora. Da pa ne bi večina mogla preglasovati v tem pododseku manjšine, je imel vsak posamezni zastopnik pravico prošnji priložiti svoj minoritetni votum, ako je zastopal drugačno mnenje kot ostali zastopniki in je bilo torej posebej skrbjeno za klerikalce proti vsaki eventualni zlorabi od strani naprednega dijaštva.

Odsek je imel v najlepšem sporazumljenju dvakrat sejo, a tretjič je že zmanjkal klerikalni zastopnik. Klerikalci tudi niso več poslali prošenj pododboru, nego naravnost društvu z dolgo motivacijo, v katero pa žal napr. dijaštvo ni imelo vpogleda. Slov. podp. društvo je prošnje sprejelo. Ker pododbor, ako ne rešuje prošenj vseh prosilcev, nima pravega pomema, je isti poslal na društvo memorandum, kjer ga vpraša za vzroke, ki so bili merodajni, da so sprejeli klerikalne prošnje naravnost, ne da bi šle skozi dijaški pododbor in kake razloge da so navedli klerikalni »Daničarji« za svoje postopanje, ker si napr. dijaštvo ni v svesti nobenega nepoštenega dejanja.

Ker društvo na ta memorandum ni odgovorilo (kar pač ni navada med olikanini ljudmi), so napredni zastopniki izjavili društvu svoj izstop iz pododbora in društvo je istega tacito consensu razpustilo in naprosilo zastopnike naj prihajajo zopet k sejam odbora, kot pred osnovanjem pododbora. Klerikalci se triumfirali in bili edini, ki so pošiljali svojega zastopnika k društvu. Ker pa ni bilo naprednih zastopnikov nikoli k sejam, je podp. društvo spoznalo, da vendar ni pravično, ako prihaja le en zastopnik k sejam in v zadnjem podpornem terminu ni društvo povabilo nobenega zastopnika.

Tako je sedanje stanje. Dijaki so oropani vsakega zastopstva pri podpornem društvu, pri katerem bi morali imeti največji vpliv, ker se vendar tukaj odločuje o eksistenci marsikaterega dijaka. Društvo samo si je bilo v svesti, da morajo imeti dijaki pri razdeljevanju podpor večji vpliv in jim je osnovalo pododbor. Dijaki sami, ki čutijo bedo slov. dijaštva, bi se tukaj vestno in odkritosrčno pomenili o potrebah dijaka. Po zaslugi klerikalcev pa je razpadel pododbor. Da njihovi motivi niso bili lepi, je jasno. Bali so se, da bi dijaki začeli bolj rigorozno zahtevati resnične podatke od klerikalnega zastopnika, ki vendar pozna materialno stanje svojih somišljenikov in da bi prišle na razgovor razne skrivne klerikalne podpore, o katerih se je vpričo gospodov odbornikov težje razpravljalo. Umazan egoizem in strah pred resnico je podrl ves pridobljeni vpliv dijaštva pri podp. društvu. Klerikalci so glavni krivci pri tej aferi in mislim, proti njim se naj od naše strani postopa od sedaj naprej brozobzirno in naj se bolj pazi na vse njihovo delovanje.

Ker napr. dijaštvo pododbora ne more več doseči vsled absentiranja klerikalcev, bo zopet pošiljalo svoje zastopnike naravnost k društvu in tedaj bo dolžnost vsakega naprednega dijaka, da brez pardona pove zaupniku o stanju vsakega dijaka, ki prosi pri podp. društvu. Le tako je mogoče, da bodo podpore resnično dosegle svoj namen, in da ne bodo velikokrat revni manj dobili kot premožnejši, ker so slučajno slednji bolj nesramni in malo ali nič podpor v prošnji ne navedejo.

Tukaj ni nobeno izdajstvo dijaške solidarnosti, ako se pove resnica o dijaku, ki vedoma s častno besedo laže ter tako odtrga revnejšemu sodijaku še tisti

mal košček podpore. Ne bodo si potem več upali klerikalni dijaki z lepimi dohodki še prositi pri podp. društvu in se za hrbtom smeјati lahkovernemu naprednemu dijaštvu.

KNJIŽEVNOST IN UMETNOST.

»Slovenski Ilustrovani Tednik.« Kmalu bodo morali zahtevati slovenski učitelji, uradniki in drugi manj premožni konsumenti naše publicistike književno doklado, zakaj v zadnjih letih je gibanje na publicističnem polju tako živahno, kakor še ne dozdaј. Vstajajo politični listi in se pehajo za naklonjenost občinstva, ustanavljajo se revije in skoro bomo na tem, da bo gospod Iks imel svoje glasilo, ker se v par nijansah razločuje od gospoda Ipsilona, ali ker oba upata na trdoživost slovenskega rodoljubja. Pa kako dolgo bo to vse trpelo? Hiša, ki je količkej kakor se spodobi, mora imeti političen dnevnik, »Zvon«, šerajše »Dom in Svet« ali »Slovan«, »Vedo« iz respekta pred znanostjo; »Naši Zapiski« niso kar tako, v novejšem času »Napredna Misel«, »Slovenska žena« in morebiti »Ilustrovani Tednik«. Ostanejo pa še »Sv. Misel«, »Popotnik«, »Naša Bodočnost«, »Sokol«, »Omladina«, Matica, Mohorjeva družba in kop »knjižnic«. In če se pregleda celoten seznam naših publikacij in njih vsebina, se pokaže tako klavrna slika, da je zadnji čas, da se je začnemo sramovati in poskusimo nekaj ukreniti, kar bi zajezilo naraščajočo, malovredno povodenj tiskanega papirja. Najbolj žalostno je, da lavirajo elitne naše revije po silnih plitvinah. »Zvon« je izgubil ves kredit; pesmice so, ker ravno morajo biti, glavni roman ima kljub lepi posodi v kateri se podaja, duh po šundromanu, sem ter tam dalje Kostanjevec redivivus, »Zvona« nevredne povesti in kritike, skratka: »Zvon« životari. »Slovan« se sicer nikdar ni mogel ponašati v kakih artističnih višinah, kljub njegovim tozadevnim intencijam, — Vydrov »Domači Prijatelj« lahko konkurira ž njim kakor z »Zvonom«, — pa bili so časi, ko smo dobili v tem listu podobo zaslužnega moža, Magoličeve in slične tuje »umotvore«, Hrvatje se posodili marsikak kliše, dejali smo sicer: ničvreden zlizsek, pa bilo ni vsaj pod nivoem tujih sličnih listov, ki imajo skrbeti za mir in pokoj po vsem svetu enako debelo nasejanih literarnih purgarjev. V zadnjem času je pa postal »Slovan« glasilo nazorov Ilirca dr. Ilešiča in — reklamni list za tiskarska črnila! Julijeva številka nam je v resnici zaprla sapo. Kakor sme dejali: reklamni list za tiskarsko črnilo! In s črnilom firme ni natisnjeno n. pr. delo Halsa, ali Zuloage, ali recimo Greuze-a, ne fotografije nemških alpskih mest in — jelkov gozd...! Ali ne kričita ta dva primera po tem, da se v najkrajšem času sestanejo tisti, ki jim je naš literarni razvoj, zunanji kakor notranji na misli in s težkin srceм gledajo, kako neekonomično, smešno, potratno se guglje naš publicistični voz? Kaj se je zopet pripetilo v zadnjem času! Jasno je, da potrebujemo ilustriran tednik; kljub temu, da bi nebila njegova programatična sestava lahka, bi se dobilo vedno toliko mož, ki bi s svojim sodelovanjem, s prispevki in sveti omogočili list, ki bi moral biti za nas kulturni faktor. Notranja in zunanja stran bi se moral

držati na višku, »Zvon« kakor »Slovan« bi morala po današnjih perspetivah likvidirati ali pa napeti druge strune; tednik bi moral biti vez med kulturnim svetom in Slovenci v podobi in v besedi, zgovoren glasnik domačega in splošno slovanskega gibanja, moral bi iti sistematično na roko kulturnim pojavom, umetnosti kakor ženskemu gibanju, stikom s Slovanstvom, kakor stikom s svetom. In pokazalo bi se, da je odveč zaenkrat »Slovenska Žena«, odveč »Slovan« morebiti tudi »Zvon«? Umetniki-pisatelji naj se združijo okrog svojega, magari še tako majhnega ognjišča in se tam svobodno razmahujejo. Danes je skoro nemogoče podati jasno sliko literarnega stanja. Vse je pomešano, kakor kurje zobanje. Toliko je dobrega zgleda po svetu, da vesten in sposoben človek ne more in ne sme več kulturno zaostajati; združiti bi se moralo vse to in presaditi na naša tla in vstvarjen je družinski list, ki bo blagodejnega vpliva na celoten publicističen ukus ter razvoj in vzgojnega pomena. To je v prvi vrsti naša briga. Kdor je sposoben gutirati dobro stvar, nebo zahteval ničesar več. Zbog velevažni nalogi, ki bi jo moral vršiti slovenski ilustrirani tednik, (magari le desetdnevnik ali polmesečnik v začetku), je očitno ogorčenje vsakega, kdor je imel že kak kulturni list v rokah, da je dobil poldrugo leto izhajajoči »Ilustrovani Tednik« tako velikansk boben v uredništvih naših dnevnikov. Niti bi se morebiti ne menili za ta list, če bi nas ne vedla k temu čifutska reklama, ki je na dnevnem redu v vseh naprednih listih od »Naroda« do »Zarje«. Resnično se čudimo, da je kaj tacega pri nas mogoče. Ali mari založništvo mastno plačuje tiste reklamne notice? Pa to ni mogoče, saj se spodtikaš skoro vsak dan ob nje. Nobena slovenska revija imela dozdej takih čineln na razpolago, dasi bi jih v stokratnejši meri bolj zaslužila nego »Tednik«. Vsaka izšla številka je v reklamnih noticah razupita za kulturno dejstvo v zgodovini slovenskega naroda(!), zahteva se, da se list uvede vsepovsod, da je škandal, če ne izpodrine iz naših družin nemških listov itd. List je pa v resnici tak, da človeka strese, kadarkoli ga prime v roko. Abnormalne krave, teleta, osli, najneznatnejša društva, banalno bedaste naslovne slike in ilustracije v romanu, dve tretjini lista inserati, par brezpomembnih novic, in klišeji tacega kalibra, da se moramo vprašati, komu je ta list vendar namenjen? Za kočijaže je presentimentalen, za prosto ljudstvo z ozirom na opremo in vsebino negativnega značaja, inteligent se ga pa mora naravnost sramovati. Naša publicistika je v razvoju in radi tega moramo odločno zavračati publikacije, ki so za nas brez pomena. Vsakomur so na razpolago tuji ilustrirani listi in iz tistih se mora toliko naučiti, da bo zahteval vsaj toliko, če ne več. (Seveda imamo v mislih kulturno pomembne liste ne onih »Tednikov« sorte!) Dobivajo se na posodo izborni klišeji in nič ne de, če dobi »ljudstvo« slike par tednov pozneje pred oči. Običajno naše tolažio: boga zahvalino, da imamo vsaj nekaj, je popolnoma ne namestu. »Tednikova« neukusnost je naš madež in dokler inteligenca ne nastopi proti temu izrodu in se sploh ne pokaže odbijajoče in skrajno kritično proti takim pojavom ni upanja, da se izboljša njen literarni nivo in njen ukus. »Ilustrovani Tednik« je neinteresanten list, ki diši močno po kolportажnem dobičkarstvu. Ako bi se priredila kje tekma za publicistično nezmožnost, bi dobili Slovenci z »Il. Tednikom« prvo darilo. Čemu besedičiti o vzgoji ljudskih mas, če se mu pa hvalisa

malovredna roba kot bogve kakšna pedagoška pridobitev! Sherlock Holmesove pisarije z za post debelimi barvami so škodljive v manjši meri, ko depravacijsko početje gosp. Peska in pomagačev. Čital sem v tujini v kavarni »Sl. Narod«, moj visavis pa je listal v »Il. Tedniku«, ki je ležal na stolu. Skril sem se globoko za svoj časnik, da bi me ne videl, tako sram me je bilo tega lista. In če moramo že imeti takšen list, kot je »Il. Tednik«, tedaj ga skrivajno pred tujim svetom, ko spodnje perilo in ne bobnajmo sramote v vse vetrove! z.

Anton Aškerc: **Poslednji Celjan**. — Fr. Milčinski: **Muhoborci**. Milan Pugelj: **Brez zarje**. Obe pri L. Schwentnerju 1912.

Aškerc je umrl. S tem je pretrgana vez, ki je spajala zunanje staro literarno generacijo z novo. Nekako čudno je, a resnično, da je bil Aškerc propagator moderne struje pri nas in ji gladil pot, dasi ni imel s strujo najmanjšega duševnega stika in mu je bila bolj tuja nego marsikateremu iz sedemdesetih let.

Aškerčevo pesniško oko ni bilo obrnjeno v dušo ampak na svet, njegova filozofija je bila iz Francoske osemnajstega stoletja, boj za svobodo, telesno in duševno, je bil kvintesenca njegovega naziranja.

Tem načelom je ostal zvest vse življenje, zato je na prvi pogled neumljivo, kako je mogel Aškerc po »Baladah in romancah« naenkrat tako pasti.

Aškerc, ki je pisal »Balade in romance« je bil pasivna narava, ki je samo pričaral sliko pred oči in rekel: »Glej!«. A preveč bojevite energije je bilo v njem, da bi se bil mogel vzdržati na tej višini, postal je soboritelj. Preobrat je bil navidezno neznamenit, iz pasivnosti v aktivnost, a vendar tolik, da je ubil Aškerca-pesnika. Skoro tragično je bilo, da Aškerc sam ni uvidel tega, da si ni bil svest brutalnosti, ki vlada v kraljestvu umetnosti in nemilostno odklanja, kar ni umetniško. Prikrajšana bi mu bila dolga pot do »Poslednjega Celjana«

»Epska pesnitev« je podnaslov »Poslednjega Celjana« in velika umetniška potencia bi moral biti, da se ne bi spotaknil ob tem kamenu. Ep v pravem pomenu besede je bil mogoč v enostavnem, antropomorfičnem naziranju, ko je bila pesem še religija in filozofija in ep svetovno naziranje. Z diferenciranoostjo je začel ep izginjati, že v »Parcivalu« je glavni junak samo ena oseba, v renesansi se je razvil iz epa v roman, celota je izginila in nastopili so nešteti detajli. Mnog detajl je umetniško delo, vendar mu manjka zveze, zaokroženosti. Pa dosti neplodnega besedičenja! Nil nisi bene, pesnik in junak spita, Aškerca, pesnika »Balad in romanc«, ni več med nami . . .

Humoreska in satira, ki se menda ločita samo po gesti, ki jo je naredil pisatelj, ali je pisal s smehljajem ali žolčem, se ne bosta mogla šteti v strogo umetnost, ker imata poleg tega, da je vzel pisatelj naočnike velikega kalibra, vedno značaj epizodnosti. To je bolj pokosilsko čitanje, kakor je rekel Rodo Rodo. Takega lahkega bolj satiričnega žanra so tri povestice v »Muhoborcih«, za detektivsko povest »Ura št. 55.916«, pa bi treba preje glasovati. kdaj naj se bere, da ne bi imela slabih gastronomičnih posledic. Tudi v »Deželni vinski kleti« je malo preveč leksikona za zmerjanje. Prva povest »Muhoborci« pač najboljša, je v bistvu že novela, ki diha iz nje tisti enostavni — skoro bi

rekel aroma — kakor iz novel Čehova in Sologuba, ko ima človek naenkrat predsabo tragedijo vse ničeve vsakdanjosti. Seveda bi ne smeli biti stavki tako dvomljivo-zverženri kot ta: »Jedli bi radi, gospodinja pa šele špeha išče na posodo pri sosedu za golaž(!)«

Za »Malimi ljudmi« je prišla knjiga »Brez zarje«. Kakor gredo motivi iz vsakdanjosti proti tragičnosti, tako postaja Pugelj samosvoj in psiholog. Dočim ni bilo v obilnih »Mladih ljudeh« s par izjemami še nič lastnega, kaže »Brez zarje« individualnost vsaj v konturah. Preveč je še hlastanja po efektnih motivih in psihologičnih zapletljajih, ni še prave umerjenosti in psihologične izpeljave, da so stvari včasih preveč kondenzirane in so najboljše ostale skoro torzo, kakor n. pr. »Črna lilija« in »Pokojnik«. Knjiga še ni dosegla višine — pa vsaj nekaj obeta!

Joso Jurkovič.

Dr. K. Ozvald: **Srednješolska vzgoja.** (Prosvetna knjižnica, zv. 63 Gorica 1912.) Na Slovenskem človek na more pričeti ocene: »zamašil je veliko vrzel in storil svoje delo«, kajti pri nas so same vrzeli, kakor luknja pri luknji na slamnati strehi. In vrzel v vzgojeslovni literaturi je grozno globoka in ni upanja da bi jo v kratkem izravnali. Kaj to, če izide tu pa tam kakšen članek. Bere ga 20—30 ljudij in še ti ga kmalu pozabijo. Seveda izgleda potem tudi vzgoja po tem. Na tujem že davno odložene šablone procvitajo na Slovenskem in za to mora biti slovenska elita vsaj za eno ali dve generaciji za drugimi nazaj. Srednješolska mizerija kriči prav posebno po metli. Koliko naših neuspehov gre na njen rovaš! In prav nad tega »šlendrijana« se je spravil g. Dr. Ozvald. Storil je patrijotično delo. Za tako delo je treba v časih, kakor vladajo na Slovenskem, poguma.

Kar mi pred vsem ugaja na Ozvaldovem spisu, je njegova praktična tendenca. Nobene metafizične perijode visokih besed, ki hočejo biti globoke ko večnost, modre ko Salomon. Najprej fotografija naše srednješolske karikature, jedro tvorijo razprave o vzgojeslovni psihologiji, konec pa predočuje zglede, reforme, praktična navodila, izkušnje. Seveda se na omejenem prostoru 128 str. ta široka snov ni dala tako obdelati kakor bi bilo potrebno in se je moral g. avtor zadovoljiti s kratkimi definicijami, naštevanji, zato manjka marsikteri zanimivi stvari poglobljenja, večje perspektive. G. avtorju se mora priznati, da je znal podati ravno to filozofsko snov na zelo popularen način in to se mora zapisati tem višje, ker se ozira knjiga na mnoge moderne vzgojeslovne pridobitve, in teorije, ki še niso imele časti, biti formulirane v slovenskem jeziku. Tudi zato je »Srednješolska vzgoja« za našo literaturo novost, to ji podaja njen *raison d'être*. Angleško-francoski svet zapušča stare pedagogične kolovoze. Šola tam ni več rastlinjak, kjer se umetno goji razum in samo razum kakor tropične rastline. Moderna psihologija je priborila volji zopet mesto, ktero ji gre. V tujini že žanjejo lepe sadove moderne, na razvitku volje osnovane pedagogike. G. Dr. Ozvald je spisal svojo knjigo povsem v tem novem duhu. Da bi knjiga le našla ljudij, ki bi to tudi praktično jeli udeleževati. Sem in tam zveni kakšen terminus malo čudno, ampak to je stvar jezikoslovcev. Kar je v knjigi nepotrebnega, so nebrojni citati, ki zavzemajo skoraj tretjino vsega prostora. To čitalca moti, troši njegovo pozornost.

Srednješolci bodo s tem morda manj nezadovoljni, ali spis ni namenjen izključno zanje. Kaj nas briga, kaj meni ta ali oni pesnik? Njegova poetika stvari ne pojasni toliko ko praktični zgled. Razventega pa je snov razcepljena na premnogo samostojnih poglavij, kar tudi ne podpira osredotočenja bralčevih predstav. Brez tega bi spis ne napravljaj vtis zunanje, nepotrebne konfuznosti. Morda bo g. avtor to v drugi izdaji popravil. Vendar pa vrline pričujočega spisa nadkriljujejo omenjene nedostatke in je spis vsem starišem in vzgojevalcem priporočati.

L. G.

Abditus: Socialni problemi. V Ljubljani, L. Schwentner 1912.

Ne vem zakaj so zbirke političnih esejev na evropskem književnem trgu ravno letos tako številne, kar vem pozitivno je le to, da kaže kulturno razmerje med nami in drugimi narodi tudi glede Abditove knjige tisto distanco kakor na vseh drugih popriščih. Petnajst esejev je, osem bi jih bilo lahko ostalo v avtorjevi miznici.

»Slovenske kulturne smeri« bi napisal lahko vsak povprečni »Zeitungs-fresser«, »Slovenski socialni preporod« podaja par odsefov iz avtorjeve lektire, »Idejna smer modernega socializma« in »Marx in marksizem« se najdeti veliko lepša in boljša v vsakem državnopravnem leksiku, o »Socializmu posameznika« marsikdo ne bo vedel kaj misliti, če ga bo hotel prečitati do konca, »Boj zoper stroje« je zelo heterogeno skrpucalo, »Kaj je torej s socializmom« je časniški feljton, ki pove ravno toliko in ravno tako malo, ko vse take podlistkarske drobnarije, v »Kulturnem boju« pa hoče biti g. Abditus morda samosvoj ali moderen, a je napisal le predavanje za kakšen »Verein für ethische Kultur«. Ostane torej za »probleme« še 61 strani, na katerih se pač komaj naznačijo, če se sploh.

Nekateri so mnenja, da je kritika upravičena le tedaj, ako prinaša knjiga nove metode, nove misli. V pričujoči knjigi tega ni, kar je novega, je morda to, da je knjiga pisana v slovenščini. Novačanov »Ivan« (Naša Vas, Misel) bi tudi v Abditovi knjigi ne našel kaj novega, ako bi Janko popil vse, kar smo slišali že nešteto krat. In vendar sem čul, da je g. Abditus menda zelo informiran »orjač slovenske znanstvene ledine«.

Ako je pisal g. avtor za izobraženstvo je podal veliko premalo, če je pa knjiga namenjena laikom v pravem pomenu besede, jim podaja ona preveč. Da se čita knjiga zelo težko, so potrdili vsi, ki sem jih togleda vprašal za mnenje. Konfuznost ni karakteristikon znanstvene knjige, še manj pa esejev, ki zahtevajo veliko tankočutne stvarnosti in preciznosti, hočejo li ugajati. Vzemi kopo zgodovinskih podatkov iz leksika, nekaj statistike, obilo socioloških praznih marenj, precejšnjo merico locorum communium, nekaj reminiscenc iz časopisja in knjig, zmešaj to po volji in rezultat se ne bo mnogo razlikoval od Abditovega dela. G. Abditus hvali logično metodo g. Knafliča in zelo dobro bi bil storil, če bi mu »odkukal« malo več stvarnosti, discipline.

Knjiga se bavi večinoma s socializmom in s praktično aplikacijo njegovih nauk na naše javno življenje. Abditov socializem se ne da opredeliti. Pridige anglikanskih pastorjev so pisane v taistem tonu. Da ima kapitalistični režim gotove slabe strani, da je rodil socializem in da bode po uvedbi bolj ali manj

izrazitega kolektivističnega sistema zavlada večja pravica, to vse smo slišali že v tolikih varijantah! Da bi bilo že vsako stremenje po pravičnejši vladi in mezdi, po neki harmoniji in pacifizmu socializem, kakor to trdi dostikrat avtor, bi potrdil kakšni nemški malomeščan-radikalec, ki sanja o bogve kako lepih političnih in socialnih utopijah, a ne ve kaj da hoče. Socializem je socializem ali pa ni. Čemu slepomišljenje s termini, ki ne krijejo, ko želje?, Sicer se pa g. Abditus ne spušča veliko v konkretne družabne probleme, čeprav nam pove emfatično, da se ozira zgolj na realnost. Ali so tisočeri abstrakti, meglene fraze, cele nejasne, zveržene strani realistično razglabljanje? Čemu neprestano slikanje antinomije med delom in kapitalom, ali ne zadostuje enkrat za vselej, in čemu zavozlani slog moralističnega »Schöngesta«, ako gre res za odpravo bede in pomanjkanja. Beri knjigo od spredaj ali od zadaj, kaj realnega, stvarnega ni mogoče dobiti. Čemu se skrivati in abditus locis in metati z namigavanji okoli sebe. To ni niti licentia poetica. G. Abditus ljubi neko sentimentalno tolstojevtvo, ki se v dobi praktičnih vprašanj že dolgo nikamur ne poda. Posebno kar se tiče »širšega socializma« in obče kulturnih strani vlada v knjigi mesijanska nejasnost. Nič konkretnega, realnega. Apodiktichen stavek zraven apodiktichen stavka in infinitum. Kar se pa tiče »idej«, se avtorjeva bojazen, da bo smatran za nazadnjaka, prav lahko in brez škode uresniči. —

—br.—

ŠOLSTVO.

Izpremembe na tehniki. Predpisi naučnega ministerstva, s katerimi se definitivno uravnavajo državne in prospešne skušnje, so izšli 24. aprila 1912 v dujnaskem uradnem listu.

Prvi državni izpit ima določene tri redne termine in sicer v juliju, oktobru in decembru, kar pomeni korak na slabše, kajti mesto decemberskega je bil dosedaj februarski termin in vsak izreden termin odpada. Kandidat, ki se lahko izkaže z kolokvijskimi izpričevali z dobrim prospehom, je od skušnje pred komisijo oproščen. Po novih predpisih je oproščen tudi oni, ki ima le iz enega predmeta za prvo državno skušnjo zadostni prospeh, iz ostalih pa najmanj dobri. Taksa se zviša od 20 na 30 K; poleg tega je »režijski« prispevek 5 K, ki se plača v vsakem slučaju; takse je oproščen vsakdo, ki mu ni treba delati izpita pred komisijo, kar je z ozirom na prej poboljšek.

Druga državna skušnja ima zaznamovati ta plus, da je izginila višja geodezija iz vrste glavnih predmetov; pri arhitektih se bo zaeno s pozemnim staviteljstvom izpraševala tudi kurjava in ventilacija v hišah. — Med prvim in drugim izpitom mora imeti stavbenik 6 semestrov, arhitekt 5, strojnik 4. Ako se dela prvi izpit v oktoberskem ali decemberskem terminu, se šteje zimni semester v to število. K stranskim predmetom za drugi izpit prirastejo pri stavbenikih višja geodezija in enciklopedija elektrotehnike, pri strojnikih tehnologija vlaknatih materialij, pri elektrotehnikih vodstvo knjig tehničnih naprav;

pri kemikih se zahteva potrdilo, da je slušatelj najmanj 4 semestre v kemično-tehničnem laboratoriju delal vsaj z zadostnim uspehom

Med pismenim in ustmenim izpitom mora biti najmanj 14 dni presledka, največ pa 3 mesece; komisija more presledek razširiti na 6 mesecev. Taksa se zviša od 40 K na 50 K; poleg tega še prispevek 5 K, od katerega ni nikdo oproščen. Takse je oproščen oni kandidat, ki je bil v poslednjem semestru od šolnine oproščen in dela izpit tekom dveh daljših semestrov. Ako se izpit iz enega predmeta ponavlja, se plača polovična taksa.

Prospešne skušnje (kolokviji) se morejo delati razven v terminu še nasledujoče 4 semestre z dekanovim dovoljenjem. Kolokvij se ponavlja lahko le enkrat in še to po preteku enega semestra. Vsak kandidat mora plačati takso 10 K, oziroma 6 K pri predmetih s štirimi oziroma manjštevili tedenskimi urami. Dve uri vaj se računata kakor 1 ura predavanj. Takse so oproščeni popolnoma oz. polovično le oni, ki so popolnoma ali pa polovično oproščeni šolnine.

Ti predpisi stopijo v veljavo s šolskim letom 1912—13 in se bodo sukcesivno izpolnjevali do leta 1917—18, ko bodo obvezni za vse.

Iz predpisov je videti, da se razširi stavbena stroka z 9 na 10 semestrov. To je faktično obstojalo že sedaj, kajti v poslednjih letih so se posebno železne in železobetonske stavbe tako razširile, da same zavzemajo pri vestnem delu celo leto, kar je bilo preje v par tednih zgotovljeno. Težko breme dobijo na rame oni, ki se jim je le enkrat ponesrečilo pri oproščanju šolnine, kajti tudi v terminskih kolokvijih so obsojeni na takso. Zelo težko bode to posebno za prvoletnike, izmed katerih so le odličnjaki popolnoma oproščeni. Kdor ima soglasno priznano zrelost, je oproščen le na polovico, zrelost z večino glasov dosežena pa na tehniki sploh ne oprošča. Iz vsega je vidna tendenca omejiti število tehnikov, ki se je tekom desetih let skoraj potrojilo. J. M.

Bedno gmotno stanje črnogorskega dijaštva v Belgradu. Ni morebiti na svetu večjih ubožcev, kakor so črnogorski dijaki v Belgradu, kamor hodijo v šolo glavno oni, ki nimajo državnega stipendija. Od bede in pomanjkanja so tako izdelani, da ni mogoče v njih spoznati črnogorskih junakov. V Belgradu je navada, da vzprejemajo v poselsko službo močno Črnogorce in to delo opravljajo v mnogih hišah črnogorski dijaki. Zjutraj, predno gre v šolo ali k predavanju, pospravi, pomije tla, ponavlja z domačim sinkom lekcijo, nato pa hajdi s košaro na trg nakupovat. Z občudovanja vredno vztrajnostno dela tako po cela srednješolska in visokošolska leta. Ponosno stopa in ne zardi, magari da sreča najlepšo gospodično. Nekateri so skoro komično oblečeni. Nosijo star, neporaben frak, bele hlače in raztrgane lakirke; na glavi pa nemoderen, mršav cilinder tako da zelo spominjajo na civiliziranega zamorca. Črnogorski dijak zahteva za svoje delo naravnost smešen honorar od dveh do štirih kron in je po ti plati neljub konkurent srbskemu dijaštvu, tako da je v poslednjem času prišlo celo do bojkota. Gotovo velika razlika med njimi in njih tovariši, ki so tako srečni, da morejo z državnimi ustanovami šolati se po tujih mestih! (Časopis pokrok. stud.)

Višje šolstvo v Črni Gori. Koncem leta 1910 so obstajale v Črni Gori sledeče višje šole: bogoslovno-učiteljski zavod, višja gimnazija v Cetinju z 213 dijaki in 13 učitelji, nižja gimnazija v Podgorici s 316 dijaki in 10 učitelji in višja deklška šola v Cetinju z 381 dijaki in 12 učiteljskimi močmi. Črna Gora ima četrt milijona prebivalcev in obsega 9085 km². (V. Č. P.)

Idioma barbara. V Gorici, kjer Slovenci stopnjema napredujejo, so se vršili pred kratkem med laškimi šolskimi krogi pomenki glede vpeljanja slovenščine na ondotni laški gimnaziji. Vršil se je sestanek dijakov in profesorjev, čegar vsebina je bilo vprašanje o obveznosti slovenščine na gimnaziji. Mnenja so bila deljena, eni za, drugi proti in končen rezultat je bila resolucija, da naj bo dijakom na prosto dana izbira med slovenščino in francoščino! Sila kola lomi in tudi Lahi bodo morali kljub vsemu zgražanju seči po gramatiki in slovarju jezika, za katerega nimata laški tisk in laška inteligenca drugega naziva kakor idioma barbara — barbarsko narečje!

RAZNO.

»Zora« se v deseti številki na treh straneh, bržčas v izbrani slovenščini, užaljena huduje nad mano radi informativnega članka: »Slovensko dijaštvo« v prvi številki »Vala«, glasila hrvatsko-srbske radikalno napredne omladine. Kaj sem prizadejal hudega slovenskim klerikalcem? Napisal sem, da zdržuje klerikalno dijaštvo klerikalna stranka umetno s svojimi denarnimi sredstvi pokoncu. Na Slovenskem je to znano vsem; v javnem življenju se kupujejo volilci in kupuje se naraščaj. To je vendar v redu in razburjanje raditega je skoraj neukusno, kaj ne ljuba »Zora«? Doma vsi vemo, kako je s stvarjo ... Povedal sem jo v hrvatskem listu in ste užaljeni. Edino kar vam v tem slučaju morem svetovati je, da sestavite popravek ni ga pošljete »Valu«: P. T. uredništvo! Blagovolite sprejeti ... itd.: ni res, da smo kupljen material, res pa je, da smo kristalno čist material. Poskusite, morebiti bodo Hrvati verjeli? — Tudi ne marate slišati, da ste proti Pragi. Seveda, vaš značaj vam pač pripušča uporabo Janovega dvojnega obraza in se ga resnično tudi pogosto poslužujete; n. pr. kadar nanese beseda na Prago. »Slovenec« in Jeglič s svojim posvečenim štabom omedlevata pred Prago, kakor pred poosebljenim vragom in ona sta nam tudi merilo za vaše po večini »kristalno« mišljenje; vaši medli poskusi, dokazovati nasprotno s svojimi petimi ljudmi v Pragi, so pa žalostno smešni z ozirom na vaša telesa, klečeča pod težo mahničevskih in jegličevskih blagoslovov ... Napisal sem dalje, da so priloženi »Zori« gorostasni »Prvi cveti«. Dovolim si prepisati iz uvodnika iste številke, ki sem v nji imenovan obrekovalec, predvsem radi vrednosti vaših publikacij sledeče: »če pomislimo, da je list, kot glasilo kat. dijaštva dolžen sprejemati in tiskati tudi leposlovne izdelke tege dijaštva pri- spemo do spoznanja, da je list kot take vrste glasilo, da je nalog lista kot

take vrste glasila nezmiseln . . . izločiti bo treba plodove dolgočasnih slovenskih in nemških ur na srednjih šolah . . . ta poezija gre tistim tajnim gimnazijskim listom, ki se tiskajo pod klopjo in bero na . . . » Dejal sem o vaših prvocvetniških produktih, da so gorostasni, vaš urednik vam jih pošilja na W. C! Mislim, da mi to zadevno ni treba izgubljeni več besed? Če je oblila koga izmed vas hipna zona sramu in je napisal članek, ki ga jaz nisem blagovolil smatrati za resnega, z ozirom na vaše »ozadje« za uvaževanja vrednega in mu zato tudi nisem posebej posvečal pozornosti, je seveda popolnoma v redu; ker tako pisanje vam v klerikalni strugi skoro zamrje. Vaši »podporniki« so izborni dompterji . . . Dopisnik in reševalec časti klerikalnega študenta se na treh straneh trudi na podlagi par v hitrici spregledanih pogreškov logičnim potom pričarati neomadeževanost na klerikalno bandero. Približuje se mi na vse načine, v začetku pravi da sem prepoznaten pisateljček, da bi se ukvarjal z mano, takoj nato da sem tipus, ki si ga je treba ogledati, prijeti ga za ušesa in ga premikastiti, da spadam med tiste, ki lijejo gnojnico na pobožne študete, da zna njegov desetletni brat lepše gole stavke nego jaz in me končno vabi, da bi (nekaj) skupno prispevala . . . Kaj naj rečem? Edino to, da mi je način, kakor se slini dopisnik okoli mene, skrajno vsiljiv in si niti najmanj ne želim znanja z blagoslovi obteženimi Šilci . . . Sicer pa, kakor sem dejal, pošljite popravek . . .

Saša Železnikar.

Primer izbranosti slovenske žurnalistike: »... človeku se želodec obrača, ko gleda, kako liberalna kanala z repom miga pred klerikalno kanalo. »Slovenec« . . . pa takoj udari liberalnega klečeplaznika po gobcu in izreka, da nima usmiljenja z njim če še tako usiljivo z repom miga. Prav se godi neznačajni kanali; brca je pošteno plačilo za njeno hinavščino!« Citirane vrstice so vzete iz »Zarje«, ki stoji visoko nad vsemi ostalimi dnevniki, kakor trdijo »Naši Zapiski«, v katerih tudi beremo v 4—5 št. str. 156, da je »Zarjin« feljton znamenit v primeri z zevakijadami drugih dnevnikov. Spominjamo se pa ob tej priliki, da smo čitali v »Zarji« večkrat priporočanje »Ilustrovanega Tednika«, da celo vabilo na naročbo na ta list z ozirom na novi roman »V službah kalifa«, ki gotovo presega Zevaccove romane v »Dnevu« in bivšem »Jutru« v malovrednosti; »Zarja« priporoča ničvreden, kolporterski tednik ter ž njim njegove romane, postavlja radi sličnega pregreška druge dnevnike (ki jih seveda mi nikakor nočemo zagovarjati!) v dvomljivo luč — vsebina »Svobodne Misli« pa ne najde prostorčka v nji! . . .

»Naši Zapiski« so seveda odgovorili na našo notico v 3, 4 št. »Omladine«, kjer smo jim vrgli v obraz denunciacijo radikalcev, kot pozročiteljev ljubljanskih septemberskih demonstracij in zanikavajo, da bi bili strahopetci, pravijo da smo lažnjivi in da potvarjamo smisel njih članka. Kdor se zanima za celo zadevo, naj blagovoli prečitati uvodnik junijeve številke »N. Z.«, zlasti zadnje odstavke in naš odgovor v 3, 4. st. »O«. Pripominjamo le toliko, da če smo mi naivni, so »N. Z.« zlobni! Drugega nimamo dejati. Prav dobro vemo, da se da tekom let vse »logičnim« potom tako zasukati, da se tudi »N. Z.« lahko povzpno do poze cinično se smehljajočega državnega pravdnika . . .

Brez potrebe se je tudi »Učiteljski Tovariš« tako spozabil da smo brali, pred kratkem v njem sledeče: »Knjige ima na prodaj nekdo itd. (navedeno je par knjig, nakar sledi:) Nadalje polno najnovejših interesantnih, pikantnih, (!) nemških romanov; na pr.: »Autentisches Tagebuch der Komtesse Mizzi Veith«, »Bekanntnisse einer Prinzessin«, »Damenregiment im Vatikan«, »Memoiren eines Hotelkellners«, »Sündenregister der Königin«, »Madame Steinheil«, »Tagebuch einer Erzieherin«, »Die Frauen der Türkei«, itd. Vsak roman samo 1 K in 20 vin. poština, proti takojšnemu plačilu. Naslov prodajalca pri uredništvu »Uč. Tov.« ... Budapešt je postal torej brez pomena ...

Symptom. V 4. št. »Vede« je napisal g. dr. Glonar v oceni Askerčevega dela, med drugim tudi, da: »je nastavil (Aškerc) pozauno naše kričave in omejene »Sv. Misli«! Zanimiv je citirani stavek raditega, ker izborna kaže, kako daleč smo prišli na Slovenskem že v kritični nestrpnosti drug proti drugemu. Na drugem mestu iste številke »O« n. pr. se odločno izrekamo proti »Il. Tedniku« in navajamo vzroke za to, v »Vedi« pa je vrgel dr. Glonar »Sv. M.« psovko v lice iz same ljube samozvesti. Položaj pa je tak: »Sv. M.« je pokazala toliko kulturnega hotenja na Slovenskem in je izzvala toliko kulturnega gibanja, kakor še noben podoben pojav. Spričo tega je bila dolžnost moderno mislečih slovenskih kulturnih delavcev, da se za novo gibanje zavzamejo in mu pomorejo do tiste višine, ki bi jo pri nas moralo zavzemati. Očitno je, da peščica dijakov ne more zmagati vsega: duševne in gmotne plati! Mesto gornjih besed bi raje slišali iz ust dr. Glonarja praktičen nasvet in iskreno pisan članek, ki bi »Sv. M.« rešil »omejenosti!« Komu so vprid slični pasusi, tako mimogrede in radi lepšega vrženi na papir? Klerikalcem seveda in čudno se nam zdi, da še niso tega razbobnali po svoji navadi. »Sv. Misel« je prosta neodvisna kulturna tribuna in če bi vsi, ki jim je kaj na prospevanju lista, prispevali po svojih močeh, v besedi kakor v dejanju, bi bila »Sv. Misel« danes med prvimi revijami! Sicer ima pa znamenovati do zdaj vsaj toliko kulturnega dela, kakor ducat drugih slovenskih listov! Ali smo res že tako daleč, da se v najpriprostejših stvareh ne moremo pomeniti drugače, nego da se klofutnemo preje, predno smo se pozdravili?

Svobodomiseln radikalec.

V kranjskem odvetniškem imeniku je bilo vpisanih v preteklem letu 44 odvetnikov, 30 v Ljubljani in 14 izven Ljubljane. Odvetniških kandidatov je bilo na novovpisanih 14, izbranih 7. V praksi jih je sedaj 49 in sicer pri ljubljanskih odvetnikih 35 in na deželi 14, v celem 7 več kakor lani.

Kanonenfutter? Gorski polki so tekmovali v streljanju v Ljubljani. Svojo spretnost v rabi orožja so pokazali tudi srednješolci. Sam domobranski minister se je pripeljal takrat v Ljubljano, da je popolnoma jasno potrdil, da smo mar vladi le takrat, kadar gre za c. in kr. armado. »Ostanite zvesti orožju!« tako je klical minister srednješolcem ... Da, da, le domobranski minister nas pozna in hoče naših simpatij do c. in kr. armade; za to nas pa ne poznata minister pravosodja ali naučni minister ...

Brez naslova. »Simpatije ljubljanskega prebivalstva do c. in kr. armade, ki steje od pantiveka sinove slovenskega naroda med svoje najvrlejšje člane,

slone na spoznanju, da je na neštevilnih bojiščih z nevenljivimi lavorikami okičena c. in kr. armada mogočna zasčitnica dinastije in države in s tem tudi slovenskega naroda, ki se globoko zaveda, do sta mu življenje in napredovanje zajamčena samo pod okriljem dvoglavega orla v varstvu c. in kr. armade ...» (Sl. Narod, št. 111, o priliki vojaškega streljanja.)

»Slovensko utopijo«, zanimivo sliko naših javnih razmer, ki smo jo priobčili v prvih dveh zvezkih letošnje »Omladine« je ponatisnil deloma dnevnik »Dan« s svojimi pristavki, kar je izzvalo v »Sl. Narodu«, št. 141. repliko, v kateri se nahaja tudi sledeče mesto: »... tretji stavek: naj pazijo naši voditelji, da ne bodo Guizotove besede veljale zanje čez par let tudi glede občinskih svetov! V pretirani skoposti leži glavna krivda liberalcev. — To se pravi: dr. Žerjav kje si, da zabiješ premoženje Ciril-Metodove družbe in občine ljubljanske! Zadnja naj gradi poslopja slovenski akademiji, naj jo honorira itd«. — Za sedaj se zadovoljujemo le z zabilježenjem notice. Ali ni žalostno, kako nizko so liberalci v sovraštvu do ljudi, ki so jim oteli CMD in jo zasigurali za vedno pred klerikalci ...!

Razglednice so češkim in nemškim obrambnim društvom vir stalnih dohodkov; »Südmarka« sama jih je izdala že nad 150 različnih vrst, seveda takih, da jih vsak Nemec z veseljem vzame v roko. Naša C. M. D. se je ob minulem božiču oz. novem letu kujala in ni izdala nobenih, češ, ljudem itak ne bi bile po volji in ne bi jih kupovali. Res, takega blaga, kakoršnega je že svoj čas razpošiljala družbena pisarna, noben spodoben človek tudi v narodne namene ne kupi rad, če ne mara priti v konflikt s svojim estetičnim čutom. Ako so take razglednice obležale nerazprodane, je to samo dobro znamenje za občinstvo. Ali res pri nas ne zmoremo lepih razglednic, če jih imajo drugod?

Izgube pri razglednicah družba dosedaj še ni imela, izplačale so se ji menda i najslabše. Z lepimi razglednicami se dela cena reklama za družbo, prodaja več narodnih kolkov, ker kupca nalašč v ta namen obrobjen prostor naravnost izziva, lepe razglednice vplivajo vzgojevalno na ljudstvo in kak slovenski umetnik se tudi ne bi branil tistih kronc, ki bi jih dobil za umetniški osnutek. Ako C. M. D. ne izda svojih razglednic, njena pisarna sicer res pridobi več časa za objavljjanje famoznihotic v gotovem ljubljanskem dnevniku, toda tem več razglednic razpeča »Slov. Straža«, facta docent.

»Mitteilungen des Vereines Südmark«, list, ki »se bori za razširjenje kulture med Slovenci«, kaže visoko stopinjo nemške kulture med drugim n. pr. s tem, da nas dosledno imenuje »Wenden«, seve vedno s primernimi epiteti kot n. pr. »Windische Pöbelseele« i. t. d. Sploh piše o nas in drugih narodih tako surovo in prostaško, kot govore le predmestne barabe. Slične cvetke nemške kulture naj bi vedno prinašali slov. listi v celoti, predvsem »Slov. Branik«. Kmalu se bo sleherni slovenski hribovec res s ponosom zavedal, da stojimo kulturno visoko nad to nemško posurovelo druhaljo.

Uredništvo je prejelo sledeče publikacije:

MILAN PUGELJ: **BREZ ZARJE**. Založil L. Schwentner. Cena 3K. Ljubljana 1912.

ABDITUS: **SOCIALNI PROBLEMI**. Založil L. Schwentner. Cena 3'60, vez.
K 4'60. Ljubljana 1912.

Dr. K. OZVALD: **SREDNJEŠOLSKA VZGOJA**. »Prosvetna Knjižnica«, zvezek 63. Založil A. Gabršček. Cena 1'60 K, za naročnike »P. K.« 60 v. Gorica 1912.

ZNANSTVENA KNJIŽNICA „OMLADINE“

I. PROF. DRTINA: **MISELNI RAZVOJ EVROPSKEGA ČLOVEŠTVA**
je dobiti za znižano ceno K 2-50, preje K 4-20.

II. DR. M. ROSTOHAR: **UVOD V ZNANSTVENO MIŠLJENJE**.
Cena K 5-20.

III. Dr. L. NIEDERLE: **SLOVANSKI SVET**. Cena K 4-50.

DR. K. OZVALD: **VOLJA IN DEJANJE** K —70.

DIJAŠKI ALMANAH 1912\13

izide začetkom septembra z bogato vsebino in v novih platnicah. Med drugim bo imel tudi priložene grafično-statistične tabele tikajoče se našega šolstva, statističnega problema Slovencev, izseljevanja, pomemčenih mest itd. — „Dijaški Almanah“ ne sme manjkati v rokah nobenega tovariša!

Stane 1 K

===== in se dobiva po knjigarnah. =====

Pred Božičem je izšlo kot tretja knjiga zbirke »Znanstvena knjižnica Omladine«, svetovno znano delo češkega znanstvenika prof. drja.

LUBORA NIEDERLE-A ,SLOVANSKI SVET'

Slovenski prevod je pomnožen za članek izpod peresa dr. Lončarja: »SOCIALNA ZGODOVINA SLOVENCEV« in referat g. Janka Mačkovška: »STATISTIKA SLOVENCEV«. Knjiga je prevedena do sedaj na francoski, angleški, ruski, poljski in slovenski jezik. Kritike so jo povsod sprejele skrajno la-skavo. Tako je pisala francoska »L'Opinion«:

... son livre en général si sagacé, toujours scrupuleusement honnête et enseigne méticuleusement sur la départition ethnique...

(Marius-Ary Leblond, L'Opinion 24. 11. 19.)

... Knjiga podaja mnogo več, kakor obeta njen naslov. Iz knjige spoznamo teritorij, na katerem živijo slovanski narodi in se seznanimo z zadnjimi rezultati statistike o posameznih slovanskih narodnostih, spoznamo pa tudi razvoj teh narodov in njih današnje stanje. — Dr. Lončarjev spis: »Socialna zgodovina« je najboljše in najzgodovinski del, kar jih je v tej knjigi in tudi najtemeljitejši. Razprava zasluži vso pozornost. Knjigo toplo priporočamo, ker je izboren pripomoček za spoznavanje slovanskih narodov.

(Slov. Narod, 8. januarja 1912.)

... Knjiga, kakoršne so že dolgo pogrešali vsi slovanski narodi in ki je bila posebno Slovincem tako potrebna, kakor voda potniku v puščavi. Ceno knjige povzdiguje dejstvo, da ni slepo prestavljena, ampak obogatena za nas in za druge. Spis dr. Lončarja je tako temeljit in resen, kakor so le Lončarjeva dela, poučen za sedanje in bodoče narode. Enako potreben je bil tudi podatek znanega manjšinskega delavca I. Mačkovška: »Statistika Slovencev«. Knjiga, ki je naravnost epohalna, ne sme manjkati pri nobenem izobražencu, v nobeni šoli, posebno pedagogi ljudskih in srednjih šol jo morajo imeti in pridno uporabljati.

(Jutro, 7. dec. 1911.)

... Po čemer se ta spis (dr. Lončarjev) še posebej odlikuje, je preglednost gradiva, umljiva, mirno tekoče beseda, priprosto in premišljeno razlaganje, brez težkega balasta in neprijetnega zaletavanja. Za vsakega po kulturi in izobrazbi stremčega človeka so postali spisi dr. Lončarja neobhodna potreba. Vsak slovenski izobraženeц jih mora poznati, prečitati in preštudirati jih mora, ako hoče poznati naše politično in socialno življenje.

(Naši zapiski, 6—10. XIII. 1911.)

Dobili smo prevod znamenitega dela, o katerem smo že v Lj. Zvonu pisali. Nova sta dodatka dr. Lončarja in I. Mačkovška. Tako izpopolnjena knjiga naj ne manjka pri nobenem zavednem slovenskem izobražencu. (Lj. Zvon, 1. št. XXXII. 1912.)

... Knjiga bi morala biti v rokah slednjega slovenskega inteligenta.

(Veda, 1. št. 11, 1912.)

Knjiga ima okusno zunanjo opremo in pregledno narodopisno karto slovanstva. Stane 4 K⁵⁰ vin. in se dobiva po knjigar-nah ali direktno

V 'BLASNIKOVI TISKARNI'
: LJUBLJANA, BREG 12. :